III

BERNARDINI TOMITANI ARTIVM DOCTORIS INTRODVCTIO AD SOPHISTICOS ELENCHOS ARISTOTELIS.

EIVSDEM BREVIS METHODVS DI*luendorum paralogiſmorum per diuiſionem : præter illa quæ Ariſtoteles habuit in Elenchis*

QVAM METHODVM EX DIALOGIS PLATONIS ET EX ARISTOTELE NVPER INVENIT.

ADIECTA SVNT FAMIGERATA VE*terum Sophiſmatum exempla : ad exercitationem adoleſcentum.*

VENETIIS M. D XLIIII.


Monasterii
S. Michaelis
de Muriano
Venetiar. ad
usum D. Ioh.
Benedicti Mit-
tarelli Abba-
tis Benedicti-
no-Camaldulen̄.

BERNARDINVS TOMITANVS Artium doctor DANIELI Priulo Patritio Veneto. S.

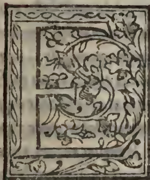


Q*Vanquàm me quotidianæ interpretationis, quam ego hisce temporibus in Aristotelis Dialectica explicanda, assumpsi, cura et studium impediat, quo minus in hoc genere exercitationis omne tempus, plenamq; operam consumere possim; illud tamen summè necessarium esse cognoscebam cum his qui pluribus de causis aliis debent, tum his, qui iustas hominum reprehēsiones effugiunt, nec uitam ocio ac silentio ueluti pecora transeūt, nullis esse laboribus et uigiliis parcendum, quibus bonarum artium studiosis uel gratissimam rem efficere omni studio ac propensione contendant. Quid enim aut honestius, aut in hac uita homini præclarius esse potest, quàm posteritati bonis literarum monumentis prodesse? Nec posteritati solum, sed & his qui adhuc supersunt, nobisq; familiarissime utuntur: & quorum consuetudo inter cętera, quibus humanitas nostra mirifice delectatur, nobis iucundissima esse solet. Quid uel pulchrius, uel admirabilius, quàm aliis ostendere, te in agendo ita summam laudem consecutum esse, ut omne tempus uitę in actionibus exegisse iudicent, nihil uero temporis in contemplatione rerum consumere potuisse: aut te ita in contemplatione excellere, ut ad agendum nullum temporis spatium habuisse existiment, cum tamen utrunq; adeo perfeceris, ut omne in utroq; genere pūctum tuleris? Ne igitur male de studiosis merear, præsertim de te, quem & unice diligo, & cui me carissimum esse planè percipio, optimum & laudabile illud esse constitui, ut sublatis paucis*

quibusdam horis, aliquo te litterario munere uel iucundissimo honestarem. Facultatem aliam hoc tempore sanè maiorem non habeo, pręter hanc, quam modo nactus sum, ut Aristotelis librum de SOPHISTICIS ELENCHIS *illustrarem, illustratum ad te mitterem: qui pręter animi mores, & mitiores litteras, pangendaq; carmina ingenium ad* Philosophiæ *studia mirificè propensum habes: ratus nihil esse homini præclarius, post auitum familiæ splendorem, patritiumq; genus, quod & maiorum tuorum gloria & uirtute tibi cōparasti, post egregiam & præclaram animi dexteritatem, tum corporis tui indolentiam, animi diuitias cum fortunæ opibus coniungere: quo nihil in hac uita iucundius, nihil ingenuo ac liberali animo pręclarius accidere potest.*

Hanc itaq; industriam, & diligentiam nostram DANIEL CLARISSIME *ut grato ita libenti animo accipito: quæ & si cum maximis officiis tuis conferenda non sit, sit tamen tuę uirtutis ueluti sempiternum apud homines monumentum, meæ uero erga te pietatis & beneuolentiæ testimonium.* Propterea *illud mihi non existimem esse addubitandum pluris apud homines tui nominis, quàm iniquorum ualere authoritatem. Quod si dabitur, ego omni studio ac propensione enitar ut meliora indies ac grauiora, quę apud me sunt permulta, illustrentur.* Quæ *& si maiorem eloquētiam, aut grauitatem, aut studium, aut diligentiam desiderabunt nō tamen summam testificationem meorum in te officiorum, uel amoris erga te mei desiderabunt.* Tu *fac, quod facis, ut me ames. Nullum enim mihi uel gratius, uel iucundius beneficium dare potes amore tuo singulari: quem ita mihi intelliges esse gratissimum, quemadmodum uehementer te amari à me omnes intelligunt.* Vale.

INTRODVCTIONIS AD SOPHISTICOS ELENCHOS ARISTOTELIS LIBER PRIMVS.



A EST DEMVM OMnium artium & disciplinarum uoluptas, ut non tantum ea tradant, quæ ad artis usum cognoscendum conferunt, sed ut illa proponant, à quibus cohercendi eorum sunt animi, qui doctrinę modum, siue artis exercitationem consequi moliuntur. Nam & si rectum sui & obliqui censuram facere uideatur, interdum tamen fit ut & aliqua obliqui ratio haben da sit. Quamobrem illud euenit ut omnis ars, omnisq; institutio hæc duo cõplectatur ueluti duo crura, quibus uel unà, uel seorsum neglectis claudicare uniuersam artem necesse sit. Primum sunt ea præcepta, quibus cõficitur, traditurq; ars illa, demum ea sunt, quæ docent prauum eorum usum, quę fugienda atq; euitanda condiscentibus artem accedũt. Per simile in logica quę ratiocinatrix facultas est, usu uenit, ut cum ea sit ratiocinandi recteq; colligendi institutio, differendi omne problema uiam aperiat, ac suarum præceptionum formulis recto quodam ueluti filo disputandi peritiam doceat. Propterea hęc prauam differendi rationem instituit, quæ ratio ueluti rectæ disputandi peritiæ uitium est atq; deliquiũ. Recta autem ratiocinãdi ratio ad demon

ſtratiuum ac dialecticũ attinet, quorũ alter ueritatem uelu-ti ſcopum quendam animo conſtituit, alter diſſertationem in utranque partem molitur. Hic ſinceram diſputandi uim imitatur, ille permixtam redargutionibus percunctationi-busq; diſſertationem excogitat: uterque tamen ueritatis ſpe-ciem excolit, ac ueri ſtudio teneri uidetur. At ſophiſticus ſub ueri quadam adulterina ſpecie ingenia eorũ fallere ni-titur, qui ſuis ineptiis deterriti minus ac minus diſſerendi ar-tem profitentur: mauultq; uideri ſapiens quam eſſe. Pro-pterea iam de his à nobis conſcribendus eſt liber, quo & fa-cillime, & quã poterimus breuiſſime iuxta Ariſtotelis dog-mata ratio diluendorum ſophiſmatum tradatur, quam pro-uinciam plerique ueluti inutilem ac ſuperuacaneam recu-ſant, quod ineptiſſime dici adſtipulantur quicunque libros Ariſtotelis diligenter animaduerterint. Alii uero non eam penitus deſpexerunt, uerũtamen leuiſſime tractandam ar-bitrantur; quod ut parum commode, ita & temere dictum eſſe omnes intelligũt: quod ſtatim ex ipſo rei fructu atque uti-litate cognoſcemus. Primum enim ualde utile eſt quam dili-gẽtiſſime in ſermone uerſari, propterea primus qui ex Elen-chis innaſcitur fructus eſt cognoſcere quot modis unum-quodq; dicatur, quo nam pacto aliquid unum & multiplex ſit, quid uox quid res ipſa, denique quid orationem quid rem ipſam conſequens ſit cognoſcatur. Alia eſt utilitas ut no-ſtris hæſitationibus ſatisfaciendo poſſimus alienis quæſtioni-bus reluctari. Tertia atq; præcipua ea eſt ut inanem lo-quacium importunitatẽ ægre ferendam demus, atque ita cõ-tundamus, ut nihil illa iniucundius eſſe peritis oſtendamus, cum tamen gnariſſimos ſophiſtæ ſeſe faciant ac cuiuſcunque

cognitionis exercitatos, eorum dementia & stoliditate nullum finem accipiente. Nam sophistarum uenenum bifariã iacitur, tum aduersus ueritatem, quæ finis est ac perfectio contemplatricis animę facultatis, tum aduersus uirtutẽ quæ eius partis absolutio est, quæ in agendo ac bene beateq; uiuendo consistit. Hoc genere loquacitatis rhetores quosdã redundasse dicunt: præsertim Gorgiam & Hippiam, tum Protagorã ac Prodigum: quorum sermo ut hallucinatorius erat & loquax, ita tendiculis & captionibus refertissimus.

Scripsimus tamen (qualiacunq; futura sint) hæc, non ut his quę ab ipso Aristotele conscripta sunt, uel ipso etiam Alexandro eius miro interprete, absolutionem & ueluti integram manum afferre statuissemus (Sues enim non instituunt Mineruam, ut in adagio apud græcos est) sed ut breuitate orationis facilitateq; sentẽtiarum, summam, arduam atq; perpetuam Aristotelis orationem molliremus, tum eorũ animos recrearemus, qui tantæ lectionis anxietate defessi, facilioris studii desiderio tenerentur. Adde (quod nostri laboris prima cura fuit) ut quę ab Aristotele multis uariisq; diluendi rationibus sophismata tradebantur, unico ac simplici eius exemplo nos dissoluta faciamus: quod opus non minus fructuosum fore sperauimus & adolescentibus gratum quam recens & inauditum hactenus fuerit. Sed quoniam disserendi peritiam ex logica proficisci statuimus uidendum est quot modis disceptatio fiat.

Quid disputatio proprie sit, quot modis accipiatur, quid actiuæ partis & speculatricis finis dicatur. Caput II.

INterdum disputatio ab uno homine duntaxat fit, & potius frequens animi cogitatio dicitur quam disputatio. quod Cicero aliquando uisus est de Scipione dixisse. nam ipsum nunquam minus esse solum inquit quam cum solus esset, hoc enim ad frequentes animi cogitationes refertur. Si uero disputatio ad plures tendat, uel à pluribus conficiatur, iam non disputatio, sed nugatoria quędam oblateratio dicitur. Hoc fit ubi sermones inconcinni atq; pueriles habentur, si quidem ad instar fluctuum uento loquacitatis iactantur, sæpenumero fit inter duas personas quoties hic dicit ille respondet: atq; eo tempore uera & legitima disputatio habetur, utranq; disputationis personam uisus est tetigisse Aristoteles cum ab initio primi topicorũ dixisset, Propositum quidem negocii est methodum inuenire, per quam poterimus syllogizare de omni proposito problemate, hactenus enim partem urgentis explicauit, nunc partem addicit respondentis, & ipsi disputationem sustinentes nihil dicemus repugnans. Hæc autem disputatio ita à nonnullis definitur q; sit rationis uis quædam quæ aut uno aut pluribus syllogismis utitur aduersus aliam personam, quibus uel propria asseratur sententia, uel aliena confutetur ex qua definitione constat. disputationem habere duplicem partem asserendi alteram, alteram confutandi. Sic enim fit ut disputatio non mentis opus sit, non sensus, non opinionis, non phantasiæ, sed rationis, quam uim Græci ά υ.α.ι appellant quod

quod Ioannes grammaticus in prioribus resolutiuis diligentissime animaduertebat. Adde q disputationem non ex unica haberi responsione sicut nec uno fieri tantum syllogismo conuincimus, sed pluribus ac frequenter iteratis constat, tum non plures quam duas habere personas, tum in disceptatione, aut affirmatiuam colligi, aut negatiuam sententiam, iuxta illud quod à nobis propositum est agendum dictum est etiam ex syllogismis perfici, quod & de Enthimematibus intelligendum uenit, quæ detruncati quidam syllogismi sunt: nam & inductione aliquando perficitur. Cæterum diuisione, aut compositione, aut resolutione non fit: his tamen ornatur magis disputatio quàm roboretur. Siquidem horum instrumentorum quæ diximus necessitatem imbecillam ac inopem aliquando ex ipso Aristotele esse docuimus: quod abunde aliis in locis declarabitur. Sed disputationum genera quatuor esse testatur Aristoteles primum διδασκαλικὸν appellat, deinde alterum quo disputamus διαλεκτικὸν uocatum, tertium prçterea, quod πειραστικὸν dicitur, quo periculum de ingenio doctrinaq; alicuius facimus, postremo illud est, quod ἐριστικὸν nominant, dictum hoc modo quoniam eo genere rixamur ac contendimus: nostri uero disputationes hasce demonstratiuā seu doctrinalem uocant dialecticam, tentatiuam & captiosam. Quorum definitiones ita Alexander & Latinus interpres Thomas scrutantur. Demonstratiua ea est quæ ex ueris ac cognitis & causis propriisq; scientiam affert: atq; hæc inter docentem prçceptorem & condiscentem discipulum omnino uersatur. Dialectica ex probabilibus assumptis in opinionem dirigitur. Tentatiua interrogantis percunctas

tio est, ut de his quæ a respondente afferuntur aliquando periculum faciat. Sophistica est captiosa quędam persuasio, qua quis inapparentem sapientiæ speciem tendens, et apud uulgares inanem gloriam ambiens fallere respondentem nititur. Proinde sophisticus apparens sapiens dicitur nõ enim ueritatis studio flagrat, sed inopis & fucatæ sapientię desiderio potius tenetur. Quomodo vero falsum aliquando sub veri specie obrepat, illudatq; incautos, facile ostenderimus, si quędam in moralibus his similia produxerimus, quæ huic negotio peropportuna ac consentanea uidebuntur. Est in moralibus summum bonũ seu uirtus intentio ac scopus. Contingit tamẽ ut multis modis a bono declinet humana ratio, quoties uitium sub recti specie comprehendit, quod & Poeta aliquando uisus est testatum reliquisse, decipimur inquit specie recti. illud autem fit partim ex obiecti latentia, partim ex humanę rationis inopia, quæ bonum à malo, aut uirtutem à uitio secernere nequeat, quod & Aristoteles & Eustrathius in Moralibus longa oratione cõprobãt. idem quoque iudicium in speculabilibus. Nam cum in illis ueritas sit scopus atq; intentio, fit plerunq; vt phantasiæ iudicio ducti ea esse fingamus; quæ nullatenus uera sunt: atq; in hunc modum à recto ueritatis tramite deflectimus. quod si falsum concipiat animus sub ueri specie opinabile falsum est: si uero fallendi propositum sit, captiosa falsitas suboritur, de qua in præsenti habendus est sermo. Hac de causa Ioãnes grammaticus in prioribus sophisticum dixit ita fieri syllogismũ, quoties humana ratio phantasię conuersa ea concipit quæ uera non sunt, uerisimilia tamen esse possunt: nam phantasiæ opus liberius est sensu atq; intellectu. Siquidem intelle

ctus ea tantum cōcipere potest, quę uera sunt, quoniam diametrum esse commensurabilem nemo intelligit, authore Aristotele in posterioribus. Pariter & sensus ea tantum percipit, quæ consistentia sunt: phantasia etiam animi figmenta deprehendit, quæ sibi uana animus conceptione effingit, nunquam tamen natura constare possunt quo fit ut phantasiæ uis adplura sese diffundat atq; biet, quam intellectus & sensus: propterea sophistica ratiocinatio rationis opus est ubi se ratio comitem phantasiæ tradiderit, ac sibi asseclam fecerit indiuiduam. Sed uideamus num sophisticæ rationem alio iudicio habere possumus: id.n. ex naturæ operibus alio pacto cognoscitur. Etenim quę à Natura gignūtur, quędam sunt quæ ex ipso naturæ proposito fiūt, ut homo erecta facie procedens, duobus cruribus, totidē lacertis ac quinq; digitis præditus, q; si ipse idem homo innascatur aut pluribus horū membrorū, aut deformatis & mutilatis particulis, totum id præter naturæ propositum fieri dicimus. Sic ubi ratio uerū ratiocinium colligit, quòd ipsa ambierat consecuta est. Si uero falsam conclusionem ex apparentibus ueris assumptis efficiat; præter propositum aliquid efficit, quod ita monstrosum est, quemadmodum illa apud naturam. Id quoq; ex rerum atq; entium ordine ostendimus, quod & Philoponus in priorum commentariis ostendit, quędā enim eiusmodi sunt, quorum generatio uniformis & impermutabilis est, ut ea omnia, quæ simpliciter necessaria appellantur: quædā uero licet nō semper fiant, in pluribus tamen reperiri dicuntur, alia rarissime cōtingunt. quę necessaria ac impermutabilia sunt, ad demonstratiuū attinēt syllogismū, quę in pluribus ad dialecticū, cætera uero ad litigiosum. Proinde illud

cōstat recte ab Aristotele factum esse, ut ad perfectam artis absolutionem etiam de hoc genere ratiocinii duos libros, conscripserit, quos non de sophisticis Elenchis nuncupauit, sed sophisticas potius redargutiones cuiusce rei causam attulerunt Alexander & Philoponus hoc modo. Nam Aristoteles libros sophisticos edidit, ueluti salutiferum antidotum, quo sophistarum ueneno afferre auxilium interdum possemus. Verum illud non ignorare oportet, quod cum de elenchis his sophisticis habenda sit ratio, prius hanc ratiocinii speciem definiemus, post à cæteris distinguenda est, quæ ad hanc institutionem non attinent, ut proposito eo de quo habenda ratio est, facilius cætera persequamur.

Quid sit Elenchus syllogismus, Captio quotuplex & cur Sophistica ratio dicta sit. Cap. III.

Ἔλεγχος dicitur ἀπὸ τοῦ ἐλέγχειν quod deprehendere significat, ipse uero argumentum sonat; unde & dialectica argumentatio hoc nomine appellari potest: uerum additur Sophisticus, ut significetur ea quæ per ipsum fit deceptio, atque hoc modo à demonstratiuo & dialectico syllogismo se iungitur, quoniam demonstratiuus docet tantū immutabilemq́; sententiam persuadet. Dialecticus fidem rei dubiæ facit, & opinabilem ueritatem consequendā proponit. Quorum neutrum præstat Elenchus iste Sophisticus: quem alii litigiosum, alii decipulosum, alii cauillatoriū, alii captiosum, alii cōtentiosum, alii sophisticum appellant. quia uero captio fructus est & facultas Elenchi, hæc ita definitur. Captio est deprehensio respondentis, cum ui rationis illaqueatus, decipitur. hanc nonnulli duplicem statuunt, in uerbo & in scriptura, alii triplicem, in loquendo, scribendo

& pronunciando. Verum illud animaduertẽdum litigiosos syllogismos tria habere machinamenta, primum omniũ illatio est, ex qua tota uis Syllogismi consistit, probatio est deinde ex qua dialecticus facultatem ratiocinandi sumit, tertium est ipsa contradictio, qua firmatur conficiturq; Sophistica ratio. Elenchus interdum reprehensionem significat uel comprehẽsionem, & idem ferè quod συλλαβὸς dicitur, latini nonnunquam indicem uocant. nam quemadmodum librorum indices pulchritudine & uarietate colorum: libros exornant, ita hi uidentur gestantium habitui uenustatem & illustrationem quandam afferre. Sunt & Elenchi proceriores margaritæ, fastigiatam longitudinem habentes propterea Iuuenalis.

Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Proprie uero Elenchus cauillatoria ratio est, cuius tria esse genera testatur Aristoteles. Primum est ubi syllogismos in materia delinquentes facimus, qui syllogismi formam obtinent, uerum assumpta colligunt quæ probabilia uidentur, sed non sunt: ut in subiecto exemplo,

Omne lætum est amabile,
Mors est lætum, igitur
Mors est amabilis.

Alter syllogismus est, qui probabiles propositiones assumit, uerum syllogistam formam non seruat, ut in exemplo,

Omnis homo animal est,
Omnis equus animal est,
Omnis equus homo est,

Hic enim ex puris affirmatiuis assumptionibus fit in secunda figura. sed tertium genus est eorum syllogismorum, qui & prauam formam ratiocinandi obtinent, tum & in ma-

teria peccant, ubi dixerimus,

Omnis homo est animal
Nullum risibile est homo, igitur
Nullum risibile est animal,

Qui in materia tantum peccant hi ab Aristotele litigiosi appellantur, nam ἐριστικὸς *litigiosus dicitur, is est qui assumptiones non probabiles ueluti probabiles colligit. qui uero in forma peccant Paralogismi dicuntur seu apparentes Elenchi. Pseudographus uero siue falsigraphus quartum genus syllogismorum facit, & est ille qui detorquens demonstrantem ex principiis ueris, sed male acceptis, falsum ostendit, exemplum est.*

Omnes lineæ à cẽtro ad circũferentiã ductæ æquales sunt,
Sed duæ lineæ à centro ad circunferentiam in non æqualibus circulis ducuntur,
Lineæ igitur illæ æquales erunt.

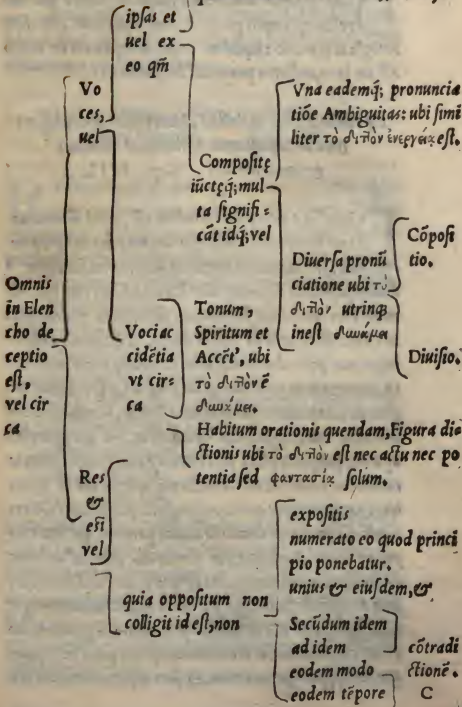
Falsa enim principii acceptio est, quoniam id intelligitur tantum in eodẽ circulo, non pluribus & inæqualibus. Hæc enim & non plures neq; pauciores differẽtiæ sunt syllogismorum sophisticorum iuxta Aristotelis decreta.

Illud tamen animaduertere debent studiosi, differentiam hanc sumi inter pseudographum syllogismũ & litigiosum, quod tametsi uterq; uideatur assumere propositiones non probabiles ac si probabiles essent, litigiosus tamen frequentius fit, quoniam sese per omnes partes alicuius scientiæ diffundit. Pseudographus uero circa principia scientiarum tantum uersatur. Sed ut syllogismorum differentias uberius ac facilius teneant adolescentes, libet hanc methodum diuisiuã ante oculos proponere, quæ suprema capita syllogismorum omnium docet hoc modo.



HAec enim diuisio prima genera syllogismorũ diuidit, non alia ratione quam fecerit Aristoteles & in poste

rioribus,& in topicis,& in libris Elenchorum. Non desunt tamen qui dialecticos syllogismos multiplicant tum ex problematum ipsorum multitudine,tum locorum,præsertim secundum eos qui uel à substantia ducuntur, uel ipsam consequuntur substantiã,uel à causis sumuntur,uel ab effectibus, uel generatione,& corruptione,uel abusibus,uel communiter accidentibus,uel extrinsecus, uel ab authoritate & rei iudicio,uel similibus & paribus,uel proportione,uel maiore & minore,uel transumptione,uel oppositis & repugnãtibus, uel permutata analogia,uel mediis, uel diuisione. Quod opus nimis anxiũ fore ac iniucundum recensuimus. Latius tamen de his dictum est à nobis in topicis. quę uero ad sophisticos attinent syllogismos sequenti tabula diligentissime subiiciuntur.


Singula diuersa multaq́; significant, Aequiuocatio, ubi τὸ διπλὸν ἐνεργείᾳ inest.
ipsas et
uel ex
eo q̃m
Vo
ces,
uel
Vna eademq́; pronunciatiõe Ambiguitas: ubi similiter τὸ διπλὸν ἐνεργείᾳ est.
Compositę
iũctęq́; multa signifĩcãt idq́; vel
Cõpositio.
Diuersa pronũciatione ubi τὸ διπλὸν utrinq; inest δυνάμει
Omnis
in Elencho deceptio
est,
vel circa
Voci accidẽtia vt circa
Tonum, Spiritum et Accẽt', ubi τὸ διπλὸν ẽ δυνάμει.
Diuisio.
Habitum orationis quendam, Figura dictionis ubi τὸ διπλὸν est nec actu nec potentia sed φαντασίᾳ solum.
Res
&
est
vel
expositis
numerato eo quod principio ponebatur.
unius & eiusdem, &
quia oppositum non colligit id est, non
Secũdum idem
ad idem
eodem modo
eodem tẽpore
cõtradictionẽ.

DOcet superior diuisio quot modis in elencho fiat impostura, sumptis primis duabus radicibus, quæ sunt res ipsa atq; oratio: siquidem omnis deceptio aut in uerbo est aut in re, ut statim proposuit Aristoteles.

De conditionibus Dialectici, Metaphisici ac Sophistæ: item de Sophistarum finibus quos terminos & metas uocant. Cap. IIII.

DIalecticæ artis prima conditio est, quod determinatam facultatem haud respiciat. deinde nihil proprie concludit: sed tantum in communi materia: rursus in hoc à diuina sapientia differt, q illius scientiæ subiectum est commune cum cæterarum scientiarum subiecto ex prædicatione, Dialecticæ uero ex applicatione. Postremo ex interrogatione procedendo disputat in utranq partē, uel idiota, quanquam imperfectius quàm eruditus, respondentis ingenium tentando: ex quo tentatiua dicitur, Metaphisica tātum citra interrogationem demonstrat. sed nec ignorare oportet, quāquam plura sunt interrogandi genera proprie tamen hoc pertinere ad Dialecticum. quippe qui ob id interrogat, ut accepta quauis responsione fiat instantia. Percunctatio potius ad demonstratiuum pertinet, qui interrogat, vt sciat. Verbum enim πυσματικὴν percunctatoriam uertimus, quæ ea interrogatio est quæ gratia addiscendi fit. sicut decipiendi studio, quæ sophistica appellatur. Interrogat enim sophista nō alia de causa, nisi ut audita responsione imperitū circumueniat, ac tendiculis illaqueet, quod facit quinque modis; quos metas uocant, & sunt refellendo, mentiri co

gendo, rursus absurda loquendo, barbarismos & nugationes committendo, unde illi fines prodeunt, quos Elenchum, Mendacium, Admirabile, Solecismū & nugari dicunt. Hæc definitione cognoscenda sunt.

Quid Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solœcismus, Nugatio. Cap. V.

REdargutio est ubi quis argumenti circunuentu, cogitur oppositam eius quod prius concesserat, habere sententiam: utputa uel negare quod affirmauerat, uel affirmare quod prius negauerat, ut si quispiam asseuerauerit terram esse maiorem arboribus, sophista hūc in modum ipsum illaqueando redarguet,

Quod excedit maius est excesso, atqui
Arbores excedunt terram, iccirco
Arbores sunt maiores tellure.

FALSVM Est quod nullam habet ueritatis speciem, ut cum sophista urget hunc in modum.

Quicquid currit animatum est, atqui
Currus currit, iccirco
Currus animatus est.

Quod falsum esse omnino sophista conuincit. INOPINABILE uero est quod præter omnium opinionē affertur maxime uero sapientum & famigeratorum hominū, cum quis argumenti ui, deflectitur adeo ut rē concedat, quę sit præter omnium opinionem, uel sententiam: uerbi gratia, communis opinio est fœlicem esse diuitem: potest igitur sophista sic ratiocinari.

Qui perdit pecunias, infœlix est
Diues perdit pecunias, si liberalis sit, icirco
Diues infœlix est.

SOLOECISMVS est barbara pronunciatio, quam quis cogitur ob argumentationis robur obseruare: & idem quod barbarismus sonat quod uitium est in contextu partiũ orationis aduersus sermonis leges factum, ubi quispiam uel in scriptura uel in pronũtiatione uitiosam dictionẽ dixerit. Cogitur autem quis in hanc deprauatam loquendi formam concidere, ubi importunus sophista hac ratione instauerit,

Tu uides colorem
Color est qualitas igitur
Vides qualitas.

NVGATIO est, cum quis obiectionis impulsu, cogitare inutilem eiusdem rei habere repetitionem, quod latinus interpres duplici de causa dictum esse arbitratur. Prima est quoniam si quis dicat lapis, lapis est substantia, si alter lapis magnetem significet, alter Adamantem nugatio ne committitur. Etiam si quis ita proponat, homo est homo: nugatio dici non potest, quoniam non eandem sedem obtinent duæ illæ dictiones, homo & homo, nam altera subiectum est, altera propositionis prędicatũ. Sophista hac ratione hęsitabit,

Omnis homo uel lapis est lapis; atqui
Cicero est homo, igitur
Cicero est lapis uel lapis.

Sed & illud animaduertendum est, quod Latinus interpres testatur, fuisse Aristotelis sententiam in quarto libro diuinæ cognitionis, circa idem uersari metaphisicum, dialecticum atq; sophistam: quo circa sophista habet omnium entium sta

tum & conditionem respicere. Propterea ille omnes artes & disciplinas exulcerat. Nam in metaphisicis redargutione utitur, in naturalibus falso, in dialecticis inopinabili, in grã- maticis solœcismo, in rhetoricis inutili repetitione: quod nec importune, nec inerudite dictum est, nunc de rebus, uocibus, atq; harum conceptibus, agamus.

De Consensione, Dissensioneq; rerum uocum atq; conceptuum. Cap. VI.

ANteaquàm sophisticos syllogismos recẽseremus, prius uidendum esse duximus, unde fiat quod propositionum quædam ueræ sunt, quędam non ueræ, rursus alię apparen- tes & sophisticæ: demum syllogismorum naturam, ac præ- sertim sophisticorum aperiemus, quod ut ornate & apposite fiat, quędam ex Aristotele in libris de interpretatione com- mentabimur, mox cętera persequemur, huic instituto per op portuna. Quatuor in propositionibus sunt consideranda: primum res ipsa est, cuius occasione propositio ipsa innasci- tur atq; profertur. Secundo loco conceptus rerum ab ani- mo confictus succedit: ut si res sit magnes, in quantum extra animam ac mentem consistit, erit nimirum conceptus, iuxta quod in animo residet & concipitur secundũ esse illud quod nostri intellectuale & immateriale appellant. Tertio loco subsequitur pronuntiatio, postremo scripturæ & notę sunt. Quæ cum quatuor sint (ut recensuimus) horum duo solida sunt atq; inconcussa, nec uariari uolũtario aliquo motu pos- sunt, & sunt res atq; conceptus. Proinde uoces ipse atq; scripturæ multis modis inflectuntur atq; alterantur. Rursus

hęc omnia ordinem quendam proxime obtinent, est enim scriptura uocis designatio, sed uox nota est conceptus, conceptus uero rei naturam indicat. Illud itaq; animaduertendum est, ꝙ cum à rebus conceptus innascantur, à notionibus uoces & à uocibus scripturæ, necesse est ut qualis sit rerum habitus, eiusmodi quoq; notionum sit ratio, deinde & propositionum, quæ aut scriptæ aut prolatę sunt. Hac de causa Aristoteles inquit in prædicamentis totam ueritatem falsitatemq; propositionum à rebus siue notionibus ortum habere: præcipue uero à rebus ipsis, in eo enim ꝙ res est, uel non est, uera uel falsa dicitur oratio. Nam ubi quis affirmauerit quod est esse, orationem dicit ueram atq; affirmatam: ubi uero quod non est orationem affirmatiuam falsam pronuntiat. Sic ubi non esse adstipulatur quis quod est, negationem falsam efficit, ueram ubi non esse quod non est. Iam igitur liquido constat veritatem ac falsitatem sequi compositionem & diuisionem in rebus repertam. Propterea inquit Poeta.

Est & non cuncti monosyllaba nota frequentant.
His demptis nihil est hominum quod sermo uolutet:
Omnia in his & ab his sunt omnia, siue negoci
Siue oci quicquam est seu turbida siue quietis
Alterutro, pariter nonnunquam sæpe seorsis
Obsistunt dubiis: ut mores ingeniumq;
Et faciles uel difficiles contentio nacta est.

Hæc cum ita se habeant, uideamus quo nam pacto ea quæ in uniuerso sunt disposita esse dicantur. Etenim si omnia ita à natura essent elaborata ut inuicem responderent, nec aliquid alicui aduersaretur, profecto nulla negatio uera es-

set, sed omnia affirmare necesse esset: puta hominem esse camellum, arborem lapidem, cœlum elementum, deum demonem, ac cætera id genus. Similiter si dissentirent omnia, nulla esset uera affirmatio, quoniã & homo animal non esset, nec substantia, nec cœlum mobile aut sempiternũ, quod deridiculum sit dicere. Cum igitur quædam sit affirmatio uera & quædam negatio oportet quarundam rerum fieri posse diuisionem, quasdã uero minime dissolui posse. Philosophi itaq; uniuersitatem hanc rerum intuentes, uiderunt quasdam ita inuicem coisse ut nulla ratione se cerni possint: quemadmodum cœlum ac motus, quoniam perpetuo tempore torqueri cœlum necesse sit. quædam rursus cognouerunt ita esse dispersa, ac dissociata, ut coalescere simul nunquam possint, quemadmodum contradictoria, contraria, & quæ diuersa appellamus. seu disparia: quorum exẽpla sunt, eiusdem affirmatio & negatio, bonum & malum, homo & camellus: à quibus negationes ueræ productæ sunt, sicut illæ, nullus homo camellus est, nulla uirtus est uoluptas, nulla planta est lapis & cætera eius generis. Quemadmodum igitur res ipsæ hac ratione se iunctæ sunt, etiam & cõceptus se iunguntur, sic & uoces sic & scripturæ. Sed obscuritas rerũ, tum ipsa humanæ rationis inopia non tollerabant, ut omnia ita perspicua redderentur, ut statim duabus rebus propositis cognosceremus an dissentirẽt, an prorsus simul coire possent. Nam in quibusdam hoc erat perspicuum, puta ꝙ homo animal esset. & ꝙ homo capra non esset, uidemus enim statim ubi quis has nobis propositiones obtulerit, nũquid homo & animal coniungi possint, & homo & capra dirimi: non tamen hoc semper: sed quædam ambigua reddebãtur,

puta an omnis mater sit pia: Nam pium inesse matri dubiũ uidebatur, quoniam crudelem aliquando fuisse Medeam fingunt Poetæ: ipsam esse piam Naturæ leges testãtur. Rursus cum quæritur an stellæ numero pares sint, uel impares, adeo anceps est, ut nondum intellectus humani aciem informauerit. Quędam autem non ita se habebant, sed alio prorsus iudicio, nam multa uidebantur diuelli, quę nunquam diuelluntur, quædam coniungi quę nunquam reuera coniunguntur. V. g. putabit quis diuelli posse motum ab cœlo, opinione ductus ꝙ omnis motus laborem mouenti inducat, unde affirmationem hanc falsam sub ueri specie effingit, cœlum quiescet: aut negationem falsam cœlum non mouebitur, cum tamen res non ita futura sit. Præterea quædam coire uidentur quæ nunquã reuera coeunt, ut si quis existimans hircum ceruo coniungi posse quandoq; falsam dicat affirmationem, hirco ceruus est, aut simile quoddã. Quamobrem factũ est, ut ueteres nonnullas appellarint propositiones manifeste ueras, ut homo rationalis est: alias manifeste falsas, ut homo asinus est, alias dubias, ut stellæ impares sunt, alias apparentes, ut diues est fœlix. Has autem secundum logicæ partes hoc modo distribuunt: nam quæ manifeste ueræ sunt, si necessariæ sint, colligantiam habent sempiternam subiecti & predicati, ut illa cœlũ est mobile: atq; ad demonstratiuũ attinet syllogismũ. Si uero manifestæ sunt & falsæ sophisticam conclusionem efficiunt: quod si ancipites sumãtur probabili ac dialectico syllogismo suppetunt. quod si ueræ appareãt falsæ tamen sint, sophisticę dicuntur. Cæterum quæ apparent falsę & tamen ueræ dicuntur, nulli operi logico deseruiunt. De his igitur à nobis dicendum est, quæ ueræ apparent,

parent, mendacissimæ tamen intus esse cognoscuntur. quod si hæc propositionum genera secundum scientiarum gradus diuiserimus, Metaphisico dicemus ea suppetere, quæ manifestę ueræ & necessariæ sunt, quod Aristoteles primo libro de partibus animalium docuit, quo loco ueram necessitatē, quam simpliciter uocant, diuinis inesse tantum rebus ostendit, quemadmodum ex suppositione rebus gignendis & caducis. quæ uero manifestę ueræ sunt, non tamen necessariæ, hæc uel contingentes appellantur, uel inexistentes. Contingentes porrò tribus modis accipiuntur, siquidem uel in pluribus, uel in paucioribus, uel æqualiter se habētes. Si inexistentes sint, tunc si accipiantur uelut illa coruus niger est, uel illa nix est candida naturalibus philosophis & Rhetoricis æque omnes deseruiunt. Naturalibus inexistentes, uel contingentes in pluribus: Rhetoricis contingentes in paucioribus uel æqualiter. quæ uero manifeste falsæ sunt interdum ad Poetas pertinent, ubi quid fabulosi recinunt. quæ ancipites sunt hoc est nec euidentissime ueræ aut falsæ, ciuilium causarum actoribus conueniunt: quæ uerę uidentur cū mendaces sint, Munus sunt sophistarum, quemadmodum uulgo, quæ falsę uidentur, sunt tamen ueræ: nam hęc falsa uidetur, sapiens fœlix est, cum tamen uera sit: sed eam uulgares redarguunt, qui fœlicitatem in diuitiis & corporis bonis constituunt. SOPHISTICVS ITAq; Syllogismus is est qui ex apparentibus ueris assumptis colligitur, cum tamen falsa esse omnino illa percipiantur.

Quid sophistica sit propositio, rursus quid sophisticus locus ac syllogismus, et quo nam pacto hęc differāt. Ca. VII.

TRia ad hãc institutionẽ potissimum attinent, quæ ueluti necessarias suppetias sophista subiicere solet. Alterum est ipsa sophistica propositio, quam & captiosam dicimus, quæ in superioribus inuenta est, cum dicebatur eam esse quæ uera uidetur, falsa tamen omnino est: ut illa quicquid currit habet pedes. Locus uero sophisticus est regula & præcepium unde sophisticum argumentum deducitur. Sicut cum dialecticus locus fit à specie ad genus, affirmatiue dicendo homo est, igitur animal est; locus sophisticus erit à genere ad speciem, dicendo animal est, igitur homo est. Duo itaq; Latinus interpres necessario congruere testatur locis sophisticis, primùm ut sint apparentiæ causa, postremò ut animum ad sui credulitatem reuocent: qui loci ex unione accidentis & subiecti fiunt. Addit & alterum locum, quẽ fallaciam appellant qui differentiam respicit cum subiecti tum accidentis: quod nec iniucundè nec insulse dictum est. Pulchre etiam adiicit illud persimile uideri Sophistico ac Dialectico, nam quemadmodum Dialecticus syllogizat ex dignitatibus maximisq; locis, ex quibus diuersi innascuntur syllogismi probabiles, sic sophisticus ratiocinatur ex propriis locis, qui appar&etilde;tiæ causa sunt, & imperitos falsa persuasione decipiunt. Quod dupliciter fit uel ubi sumitur uox, quæ pluribus conuenit, & tunc re illa coire posse credimus, uel ubi re ipsa consentiunt, sed aut ex accidente, aut secundum quid: quæ tamen simpliciter simul non conspirãt: à quibus ueluti duabus radicibus. XIII. loci, siue sophisticæ sedes prodeunt, à quibus sophistica argumenta deducũtur. Sex quidem in DICTIONE, siue in uerbo consistentes, ac septem EXTRA DICTIONEM, siue in

re inuenta, ut enodatius, uberiusq; suo loco dicemus. SOPHISTICVS itaq; syllogismus ille est qui apparentes præmissas assumit, falsam uero conclusionem colligit, ut aduersarios & incautos decipiat. quemadmodum exempla superius subiecimus.

QVÆDAM definitiones ex selectis locis Aristotelis recensentur, apprime utiles huic instituto, tum plæraq; adnotatione digna passim excepta declarantur. Cap. VIII.

FActurus operepræcium sum, si anteaquam sophisticos locos attigero prius uelut quibusdam didascalicis animos adolescentum imbuero: tum quasdam generatim definitiones explicauero, quæ sequenti narrationi suppetēt: quarum usum tunc cognoscemus, ubi locorum themata enodabimus. Siquidem propositum illud meum erat, ut fœdis barbarisq; aliorum uerbis circunscriptis, purissimam & castissimam Aristotelis cognitionem perciperemus, tum in hoc genere studii omne ocium, plenamq; operam consumerē, eam adhibui diligentiam ut elucubratæ rei doctrina studiosos instruerem. Nec male de re literaria merear, si cum prisca philosophorum consuetudo ea fuerit, ut ommissis superstitiosis, loquacibusq; controuersiis, ego etiam grçcæ sapiētiæ mores imitatus, ueterem illam & propemodum singularē dissērendi artem, turbulentissimis hisce tēporibus docuero. Iam itaq; propositi mei rationem & consilium aggrediar. AXIOMA à græcis illud dicitur, quod à nostris interdū Dignitas, interdum maxima appellatur. Latini nonnunq̄ proloquium, & profatum, nonnunquam cōmune principiū, uel communem animi conceptionem appellant. Genus est

earum propositionum, quæ luce sui perspicuę sunt: eas unusquisq; asserit, & ut Themistii uerbis utar, illę propositiones sunt quæ impressæ, ac ingenitæ omnium mentibus sunt, Natura ita instituente. Problema est syllogizabilis propositio, quę in utranq; partem interrogando proponit, ut cum quęrimus an plures sint dii, nec ne? an sint gigantes nec ne? an terra moueatur nec ne? CONCLVSIO est ipsa iam syllogizata propositio, ut cum quis hominem asseuerauerit risibilem esse quoniam rationalis sit. INSTANTIA nonnunq̄ solidum argumentum significat, authore Ammonio in prædicamento substantiæ interdum instantia solitariā propositionem dicimus, quam quis assumit aduersus alterius personæ sententiam: uel sic instantia est propositio in confutationem alicuius accepta. ENVNCIATIO, ea est propositio quæ uerum uel falsum interpretatur. PROPOSITIO oratio est uel affirmatiua, uel negatiua. THEOREMA, asseueranda est propositio, quemadmodum illa super data linea triangulum æquilaterum constituere. Latini interdum famosam propositionem intelligūt. DICTIO omne uerbi genus aliquando significat, et tūc idem ꝙ uerbum siue sermo est: nōnunq̄ simplicem orationis partem notat, quę aut solitarium nomen, aut simplex uerbū significat. RES, id est quod ens alii dicunt, hæc ita à natura fit, quemadmodum dictio ab arbitrio. CONCEPTVS, notio est, quam alii intentionem ali intellectionē dicunt, animi opus est; cum intellectus ea apprehendit quæ aut in re cōsistunt, aut cassa imaginatione formantur. META finis est siue rei terminus, unde sophisticas metas sophistarū scopos & fines & terminationes dicimus. RATIO.

plerasq; obtinet significationes:nam & intellectum,& definitionem, & descriptionem, & uim computandi & argumentum, siue ratiocinium significat, in præsentia uero ratiocinatio est. RATIO SOLICAPIA, ea est quæ apud græcos unicam accipit propositionem quæ conclusionem colligit, ut exemplum, inductio enthimema: rationes hasce græci μονολήμματοι appellant, nostri soli accipientes. RATIO PETENS principium, est ea quæ idem per idem explicat ut si dies est dies est, sed dies est iccirco dies est. græci hanc & per similes appellant ἀδιαφόρως περαίνοντας, & διφορούμενον. RATIONES quædam aliæ sunt stoicorum quæ ἀμεθόδως περαίνοντες, dicũtur, consimilis ratio apud Platonẽ habetur in Rep. Si fuisset filius dei nõ extitisset mali lucri, si mali lucri non filius dei, nõ igitur ambo. Et in phedone anima p se mouetur, quod p se mouetur semp mouetur, anima itaq; immortalis. CONIVGATIO, siue cõplicatio in propositionibus συζυγία apud græcos dicitur: fit hæc ubi plures propositiones debita quadam dispositione connectuntur. RATIO HIPOTHETICA ea est quam stoici uocabant λόγον. hanc constare uoluerunt ex accepto uel acceptis & assumpto & ellatione, ut si dies est, lux est, sed dies est iccirco lux est. Huius argumenti prima propositio quæ à nostris conditionalis appellatur λῆμμα siue τροπικὸν ab ipsis dicebatur et est acceptũ. Antecedens uero, ἡγούμενον appellabatur. Consequens uero λῆγον quasi desinens. Quod uero iterum assumitur illud stoici πρόσληψιν, hoc est assumptionem uocãt: quod ultimum addebatur ἐπιφορὰν nuncupabant quasi ellationem. RATIONES quasdam stoici cõclusorias, quas-

dam non conclusorias esse statuunt, eas ἀπεράντους, περαντικούς. TERTIVM THEMA ab Alexandro in prioribus illud esse dicitur, cum ex duobus tertium quid concluditur, ex duobus quidem quorum alterum ex altero non dependeat, id τρίτον θέμα greci uocant. ABDVCTIO est id quod graeci ἀπαγωγὴν dicunt, quemadmodum in primo elementorum inquit Proclus lytius, & est transitio ab uno problemate uel theoremate ad aliud, quo cognito & propositum fit manifestum uerbi gratia si queratur cubi duplicatio, & hoc dimisso problemate quęramus quo nam pacto quadrare circulum possimus: Hanc nonnulli Hippocratem chium obseruasse, primumq; attulisse arbitrantur cum circulum ex lunulis quadrare contenderet. OCCVLTATIO est cum ab initio nō statim necessarias interrogamus propositiones, sed eas prius quae ad necessarias utiles sunt: non obseruato recto ordine sed retrouerso. COMPOSITIVVM THEOREMA est ubi continuas capimus propositiones nulla intercurrente conclusione, ex quorum grege sunt modi illi dicendi qui ab Alexandro & recentioribus dicti sunt ἐμβάλλοντες καὶ ἐμβαλλόμενοι, hoc est inicientes & iniecti, RATIO quaedam habet artificiosam conclusionem, quędam non artificiosam. quae arte quadam cōcludunt. ea sunt quae aliqua pręmissarum specie utuntur, hac ratione ut inter illas ac conclusionem aliqua intercipiatur necessitas. quae inartificiose concludunt, eas Alexander appellat ἀμεθόδως περαίνοντας. RATIO CONSECVTIVA ea est, quę conclusionem ex pręmissis necessario infert non tamen syllogistica est, cuiusce rei exemplum affert Alexander in prioribus cum dicimus, si nihil est, dies

non est,si dies nō est nox est,igitur si nihil est nox est. Has rationes παρεπτικὰς græci uocant,hoc est consecutorias. PROPOSITIONI accidūt euersio,et cōuersio,con uersio fit ubi utraq; mutata propositio uera sit,ut homo ani mal est,animal quodā homo est;euersio est,cū funditus tota sentētia permutatur,et tūc altera uera altera falsa fit pro positio: ut si dicas homo animal est,homo animal non est, hęc euersio ἀναστροφὴς appellatur. DIGNITAS, quæ à græcis (ut supra dictum est) ἀξίωμα dicitur,interdum à positione suppositione & definitione seiungitur: interdum quoniam altera uniuoce, altera equiuoce dicitur, nonnunquam dialectica nonnunquam demonstratiua est. Stoici axioma appellabant omne id quod affirmabile uel negabile dicitur: & tunc idem est quod apud peripateticos enunciatio. Peripatetici uero Axioma dicunt κοινὴν ἔννοιαν. hoc est communem animi conceptionem. Sed Stoici dignitatem ita partiuntur,ut alia negatiua sit,alia affirmatiua,deinde altera simplex,altera composita: simplici quinq; differentias assignant,Enunciatiuam,Indefinitam,Negatiuam,Affirmatiuam,Prædicatiuam. Compositæ septem attribuunt; Coniunctam,Adiunctam,Complicitam,Disiunctam,Casualem,A maiori,A minori. DEMONSTRATIO & MONSTRATIO interdum confunduntur, sed raro,interdum diuersam habēt significationem quoniam monstratio quęlibet ostensio seu asseueratio est,demōstratio quę ex necessariis cōficitur:græci has appellant δεῖξιν,καὶ ἀπόδειξιν. SYLLOGISMVS ex OPPOSITIS est ubicunq; consequentiam facimus ex duobus syllogismis, qui bina seu contraria,seu contradictoria in potentia con-

clu∫erint,pertinet hic ad Tentatiuum magis quam ad Dia∂ lecticum uel demon∫tratiuum. LOCVS ∫iue SEDES præter alias ∫ignificationes,hanc retinet,quam frequenter u∫urpat dialecticus,quod e∫t illud quo argumenta & ratio nes innituntur.hic à græcis τόπος dicitur : & e∫t duplex al ter ∫ophi∫ticus , alter dialecticus. RATIO FALSA quatuor modis committitur. primum ubi uidemur conclude re,non tamen concludimus: ∫eu cum ∫yllogi∫mum facere cre dimus non tamen ∫yllogizamus. Deinde cum non propo∫i∂ tum concludimus ∫ed longe aliud,quà ∫tatueramus. Rur∫us cum concluditur propo∫itum non tamen ex appropriatis il lius ∫cientiæ.Deniq; ubi ueram propo∫itionem ex fal∫is a∫∂ ∫umptis colligimus : primus modus ad ∫ophi∫ticos elenchos pertinet : ∫ecũdus ad libros priorum,ubi agitur de eo quod e∫t non penes hoc : tertius ad demon∫trantẽ: quartus etiam & po∫tremus ad libros attinet priorum re∫olutiuorum. VERISIMILE tamet∫i hoc præcipue rhetori ∫uppetat,ma ximum etiam affert momẽtum huic in∫tituto.Nam ∫ophi∫ta a∫∫umptiones colligit ueri∫imiles,non ueras ∫ed apparentes ut deinde fal∫i∫∫imam cõclu∫ionem efficiat.credibile autem ∫iue ueri∫imile illud e∫t,quod à græcis εἰκὸς dicitur.ut etiam Cicero uertit in partitionibus.hoc inquit Ari∫toteles in prio ribus e∫t quod non ∫impliciter ∫ed in pluribus fit : et in iis re∂ bus con∫i∫tit quæ po∫∫unt aliter ∫e habere. In rhetoricis ue∂ ro ita definitur,credibile quod cum dicitur,exempla in con ceptu audientes capiunt.Hoc habet tria genera alterum ex affectibus alterum ex cõ∫uetudine,tertium ex lucro. Aliter diuiditur εἰκὸς à quintiliano,quoniam uel ∫umitur credibile firmũ et ratum,ut liberos à parentibus diligi:alterum quod

facilitatem

facilitatem et propensionem indicat. V. g. diuitem alloquentem pauperem, uelle illi pecuniã pro pietate exigere: tertiũ quod possibile est esse, ut Socratem interfectum fuisse ab eo qui præsens defuncto repertus est. Atq; hęc hactenus.

Breuis diuisio eorũ omniũ quę in primo et secundo libro elenchorũ Aristotelis tractantur. Ca. IX.

QVoniam libri pręcipua pars nostri illud requirebat, ut ad Aristotelem esset introductio, ac ueluti quędã præparatio: iccirco diuisiua methodo, uniuersam Aristotelis mentem et propositũ aperiemus. Etenim diuisione facillime & q̃ breuissime omnia teneri, aliquando testatus est Plato & Aristoteles: præcipue & diligentissimus Galenus, adeo ut qui diuisionem ueluti inanem & futilem redarguunt, tantum aberrent scopo, ut ne etiam scire aliquid eos posse existimem. Primum quid syllogismus sit sophisticus demonstrat, quod eius absoluta definitione declarat: deinceps ad formulas differendi pertrãsit, quas ita secat, ut nihil enodatius, sophisticamq; dissertationẽ post enucleat, eamq; à cęteris separando, describit. Scopos sophisticos pandit, tum hallucinationes dictionis distinguit: postea ad eas transit tẽdiculas, quæ extra uerbum sunt, hoc est in rebus cõsistunt: quorum deinde genera in ignorantiam elenchi reuocatum iri apprime ostendit. Interim captionum causas ita aperit, ut nihil uel ornatius uel expressius haberi possit. Quid inter apparentem & sophisticum syllogismum intersit adstruit, adeo ut nulla sit uel clarior uel præstantior diuisio subinde an reddi uerarum, falsarumq; redargutionum numerus possit, cõtendit ea cõtentione nihil elaboratius. Confutat interdum eos qui ita captionum modos dirimunt, ut eos uel ad nomen uel ad in-

tellectum pertinere dicerent: sed alterum necessario adesse, ubi alterum sit planè confirmat. Tentatiuas interrogationes adamussim persoluit, quid inter cõtentiosum ac sophisticum syllogismum intersit. Post orationes dialecticas & tentatiuas nõ esse determinato generi appropriatas aperit: locos sophisticos interrogantium ad falsum & inopinabile demõstrat. De solœcismi et nugationis irritamentis agit: denique sophisticam occultationẽ detegit, tũ ægre respõdẽtes caute refellit.

Quę in secundo elenchorum volumine. Cap. X.

POst disserendi artem, quæ primo uolumine explicata est, in quo arguẽdi peritiam fermè docuit Aristoteles, agit in altero, quonam pacto argumenta diluantur, exulcerenturq́;, non enim laus est sophistice ratiocinari, sed captiosas refellere ac deprehendere cauillationes, nã & quosdam ita institutos esse reperimus, qui facile scirent ratiocinandi uim & diligentiam obseruare, cum tamen respondere nullatenus perciperentur: quod de Socrate quidam contigisse affirmant. Prius itaq; Aristoteles utilitatem sophisticarum exercitationum docet: tum de apparenti solutione respondentis agit, tum de ipsa recta soluendi ratione & iudicio: rursus quonam pacto accidentis argutię deprehendantur, tum sex ultimi loci qui extra dictionem sunt dissoluantur. Demum nugationes & solœcismi importunitatem conculcat, ut statim postea orationem in facilem, difficilem et acutam distinguat. Postremo (quod ex epilogo cognoscere possumus) conclusionem eorum omnium affert, quæ octo libris topicis digesta fuerũt, ac duobus uoluminibus elenchis comprehendebantur. Quo cum uentum est, receptui canit ne procedit ultra.

INTRODVCTIONIS AD SOPHISTICOS ELENCHOS. LIBER SECVNDVS.

Eorum locorum enumerationes, qui uel in uerbo, uel in re consistunt. Cap. I.



MNIS in Elencho impostura duplex haberi solet, hanc in dictione, illam extra dictionem collocant. In dictione consistũt hi loci, qui ex uocis natura innascuntur: numero sunt sex: & dicuntur ab æquiuocatione, ab amphibologia, à compositione, à diuisione, ab accentu a figura dictionis. Extra dictionem sunt septem: & uocantur ab accidente, à secundum quid ad simpliciter, ab ignorantia elenchi, à petitione principii, à consequẽti, ab eo quod est non causam, ut causam afferre, ab eo quod est plures interrogationes, ut unam facere. Quorum omnium naturam, quàm breuissime perstringemus, hoc modo.

De Aequiuocatione. Cap. II.

DVo sunt apud Aristotelem æquiuocationis genera: alterum est ubi uox multa significat, quæ natura simul non coalescunt: ut canis uox, ac similia. huius exẽplum accipit Aristoteles à uerbo expedit, quod apud latinos improprie ad bonum & malum pertinet, licet proprie apud græcos uerbum δέοντα, utrunq; horum significat. Alterum

genus est, quoties una dictio unicam per se tantum rem significat, sed addita alteri, plura: ut qui surgebat stat, & qui curabatur sanus est: surgebat enim sedens, & curabatur ægrotans. ægrotans enim solitarie & per se unum significat, sed additum uerbo curabatur, significat tam illum qui est quàm qui fuit ægrotans. Locus igitur ab æquiuocatione ille est qui à simplici uoce sumitur, ubi multorum sit significatiua, uel ubi uox alteri adiuncta multiplicem sensum acquirit, cum solitarie accepta, simplicem habuisset. horum exempla subiecta sunt.

Quilibet canis latrat atqui
Marinus quidam piscis canis est iccirco
Marinus piscis latrat.

Alter cauillus est eius æquiuocationis, quę secundo loco proposita est,

Quod expedit bonum & honestum est:
Interficere hominem expedit,
Interficere hominem bonum est atq; honestum.

Sub hoc loco continetur ambiguum genus, æquiuocũ, quod purum atq; impurum appellant: analogum, metaphoricum, accidentiũ diuersa significatio, quæ orationi contingunt, prępositionum uarietas, exẽpla horum quorundã subiiciemus.

Ex impuro æquiuoco fallacia est,

quilibet homo est animal:
Figura depicta est homo,
Figura igitur depicta est animal.

Ex analogo hunc in modum,

Omne ens per se existit:
Albedo est ens, igitur

Albedo per se existit.

Ex metaphoris hoc pacto.

Omne habens pedes deambulat:
Mons habet pedem, igitur
Mons deambulat.

Ex mutata significatione partium orationis hac ratione fit.

Quicunq; comedebat depastus est:
Famelicus comedebat, igitur
Famelicus est depastus.

Ex uarietate præpositarum rerum hunc in modũ procedit.

Album est in subiecto:
Cicero albus est, igitur
Cicero in subiecto est.

Addunt nonnulli fieri æquiuocationis fallaciam, ubi nomen proprie uni, improprie alteri comparatum suppetit, ut in exemplo.

Cæcum est priuatum oculo:
Lapis est cæcus, igitur
Lapis est priuatus oculo.

Vt tamen æquiuocationis genera diligenter percurrere possis, uide quæ in ante prædicamentis Ammonius notauit: horum enim genera multifariam diuidit. quæ uero maxime domestica diuisio est, ea est quę ita proponit. Aequiuocum duplex est, à fortuna; ut nomen hoc Alexãder, quod de græco, atq; Italo homine prædicatur: à consilio; ut cum quis seruos suos quolibet nomine appellare uoluerit. Hoc postremum genus ita scinditur, uel enim est à memoria, uel spe, uel à proportione, uel ad unum. Quod ad unũ dicitur, rursus biuio secatur, uel enim ab uno sumitur exemplo, uel ab

una efficiente causa. Hæc siquis diligenter animaduerterit, poterit horum omnium fallacias effingere. Hactenus de æquiuocatione.

De Amphibologia. Cap. III.

VT æquiuocatio simplicem uocem sequitur, ita amphibologia (quam Politianus ambiguitatem uertit) in composita integraq; oratione consistit. eam Aristoteles ἀμφιβολίαν appellat. Confirmantur ex ambiguitate argumenta, quoties eadem oratio plura significat, & ancipitem sententiam continet, ut uulgatissimo exemplo constat.

" Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Ad hãc omnes orationes referuntur, quæ eandem constructionem seruantes, sententiam tamen euariant; ob rei constructę mutabilitatem. Rursus quę multiplicem constructionem requirunt, & quæ unum principaliter, alterum metaphorice significant. Exempla habes inferius subiecta.

Ex oratione eandem constructionem seruante, sed sententiã commutante ob uarietatem rerum construendarum, hunc in modum sophisma fit.

Quod facit Callias, est possessio Calliæ:
Vestem facit Callias,
Vestis igitur est possessio Calliæ.

Ex oratione multiplicẽ constructionẽ requirẽte, hoc pacto.

quicquid loquitur Cicero, illud ipsum loquitur:
Lapidem loquitur Cicero, iccirco
Lapis ipse loquitur.

Ex oratione unum Principale, & alterum metaphorice si-

gnificante, fit hunc in modum.

Quicquid uolat animal est pennatum:
Sagitta uolat, iccirco
Sagitta est animal pennatum.

De compositione ac diuisione. Cap. IIII.

COmposita & diuisa fit oratio, iuxta acceptionem earum partium, quæ orationem ipsam conficiūt: ut. v. g. si quis ita dixerit, quod sanum est semper, durabit. Nam hęc oratio, (authore latino interprete) inuariabilis est iuxta materiam, siue singillatim, siue coniunctim, eius particulæ pronuncientur. Atqui uariabilis est omnino eius forma: nam alia est huiusce orationis forma, cum dicitur quod sanū est, semper durabit, ab ea cum ita dicimus quod sanum est semper durabit: prior enim falsa est, succedens uera. Faciunt autem hęc duo eundem locum: siquidem compositio & diuisio subiecto non differunt, sed ratione tantū. Nam ubi oratio composita falsa est, deceptio in compositione consistit: ubi uero diuisa, in diuisione. Adiiciunt nonnulli, tunc dici, oportere compositam orationem, ubi partes eius congruam sedem obtinuerint: cum uero indebitum ordinē seruauerint, diuisam orationem dicimus. Huius triplex fieri deceptio potest: primum ubi dictum potest uerbo subiici uel totius, uel partis indicio. Tunc etenim si dictum uerbo, ut totum subiiciatur, composita fit oratio: diuisa uero quando ut pars. Quòd si compositæ orationis sensus falsus est, deceptio compositionis uocatur si uero diuisim, deceptio diuisionis innascitur.

Ex compositione quis ita ratiocinari potest

Sedens potest ambulare:
Cicero est sedens, igitur
Cicero potest ambulare.

Ex diuisione ita instabit sophista,

Quod est tantundem, est aequale:
Maius est tantundem, iccirco
Maius est aequale.

atque haec de primo genere huius decipuli. Additur & alterum ubi aliquod praedicatũ in quo seu copulatiua, seu disiunctiua nota, plura iunguntur potest de subiecto, uel coniunctim, uel diuisim afferri: quo fit ut si copulatiue afferatur, cõposita sit oratio, si separatim diuisa. atq; eo tempore si compositae orationis sensus falsus sit, deceptio est in compositione: si uero diuisim, in diuisione captio consistit.

Deceptio compositionis hoc itaq; modo fit,

Quicunq; numerus ex duobus & tribus consistit, est duo & tria:
Quinarius non est duo & tria, iccirco
Quinarius ex duobus & tribus non consistit.

Deceptio uero in diuiso sensu fit hoc modo.

quaecunq; duo sunt & tria sunt duo: atqui
quinq; sunt duo & tria, igitur
Quinq; sunt duo.

Addunt nonnulli fieri hunc cauillum, ubi praedicatũ sub disiũctione proferatur: fietq; & compositionis & diuisionis fallacia. compositionis hunc in modum.

quod non est rationale neq; irrationale neq; est rationale neq; irrationale:

Non

Non omne animal est rationale,neq; irrationale,iccirco

Aliquod animal non est rationale,neq; irrationale.

Tertium genus est,ubi eadem dictio potest ad diuersas particulas orationis referri:atq; eo casu composita habetur oratio,ubi ei coniungitur dictio,cui maxime uidetur congruere:diuisa uero,quoties seiungitur: fit autē in hoc genere deceptio ubi quis dixerit.

Quicunq; uiuit semper,erit:

Homo uiuit,igitur

Homo semper erit.

Ex diuisione fallacia sic prodit.

quo uides interfectum esse Socratem,eodem est interfectus Socrates.

Oculo uides interfectum esse Socratem,

Oculo igitur est interfectus Socrates.

Addunt stapulensis & chlichtoueus treis regulas, quibus utraq; tam compositionis q̄ diuisionis fallacia dignoscatur: & est,debitus ordo propositionis modalis est,ubi modus aut subiectum fit,ut possibile est candidum esse nigrum:aut prædicatum,ut candidum nigrum esse est possibile. Secunda à determinatione suboritur hunc in modum,conueniens ordo propositionis est,ubi determinatio inter duo determinabilia ponitur utriq; æque proxima,præcedens determinabile determinauerit:ut quicquid ambulat semper,mouetur. Pulchre tamen adiectum esse uolunt, id utriq; æque proxima, quoniam si non ex æquo determinatio se habuerit, debitam sedem obtinet,ubi quod magis propinquum est, determinauerit:ut quicquid longo itinere ambulat ac modo huc modo illuc circumuagatur, semper mouetur. Postrema est à

determinabili hoc pacto: cõgrua sedes propositionis est, ubi determinabile ponitur inter duas determinationes, utriq; æque respondentes, compositus fit sensus: ut diligo puellam candidam, rosam habentem. Nunc uero fallaciæ exemplũ *sumendum est quæ à modo fit compositiue sic.*

Quencunq; possibile est loqui, possibile est ut loquatur:
Atqui tacentem possibile est loqui, iccirco
Fieri potest ut tacens loquatur.

A determinatione uariata sic compositiue,
quicunq; scit literas nunc, didicit illas
Atqui grammaticæ peritus, scit literas, igitur
Grammaticę peritus nunc illas didicit.

A determinabili uariato sic compositiue
quicunq; bonus est, bonus est:
Atqui malus artifex bonus est, iccirco
Malus artifex bonus est.

A modo uero in debitum situm habente, sic diuisiue
Candidum nigrefieri est impossibile, igitur
Candidum impossibile est nigrefieri.

A uariata determinatione sic diuisim,
A quocunq; audiuisti lectionem, ille præceptor est
Atqui auribus lectionem audiuisti, igitur
Aures præceptor sunt.

A determinabili uariato, sic diuisiue ratiocinabimur,
quicunq; malus est, malus est
Atq; malus medicus est bonus, igitur
Malus medicus est bonus.

De accentu. Cap. V.

CVm hic de accentu mentio habetur, illud intelligitur, quod in pronunciandi iudicio quanuis dictionem, cōsistit. Hunc nostri ferè abolitum habent. Græci uero frequentius illum obseruant. Nam latini grauem, acutum, & circunflexum maxime obseruant, licet & obscure. Græci enim facilius & locupletius. Nam apud illos Προσῳδίαι hoc est accentus, siue toni, decem numero sunt uidelicet, ὀξεῖα, βαρεῖα, περισπωμένη, μακρὰ, βραχεῖα, δασεῖα, ψιλὴ, ἀπόστροφος, ὑφὲν, ὑποδιαστολὴ, hoc est acutus, grauis, circunflexus, longa linea, contracta, aspiratio, leuigatio siue siccitas, auersio, subunio, & distinctio. Grammatici appellant accentum, rationem eleuandi ac deprimendi syllabas, in quacunq; oratione positas: sed hęc apud grāmaticos. Huius fallacię exemplum fert Aristoteles hunc in modum.

Bonum est iustos uiros pendere:
& bonum rursus uiros iustos non pendere, iccirco
Idem est pendere & non pendere.

Ampliandi uero causa, quæ ab Aristotele breuissime afferūtur, huiusce deceptionis quattuor modos syllogizandi, quos frequenter authores obseruant, declarabimus. Primus modus est, ubi dictio graui, uel acuto, uel circumflexo accentu, proferri potest: tunc enim uariato accentu pro modo dictionis, deceptio committitur. Secundus est, ubi tempus particulæ dictionis uariatur, hoc est ubi & producta et correpta esse potest: tunc enim fallacia fit, si modo longa, modo breuis sumatur particula dictionis. Tertius est, ubi uariatur spiritus in alicuius dictionis pronunciatione: ut si cum aspiratione dictio aliqua proferatur, paulopost citra aspirationem dicatur. Quartus modus est, ubi dictio potest modo

ut una, modo ut plures dictiones proferri: horum omniũ exẽpla subiiciemus si prius illa dixerimus, quæ Aristotelicis uerbis congruunt.

Feræ uenenum est:
Aduerbium est ferè, iccirco
Aduerbium est uenenum.

Fit etiam huiusce generis deceptio, addendo Hyphen, ex qua dictionis sensus uariantur, ut hoc pacto.

Samothracia continens nomine coniuncta est.
Samothracia insula est continens, igitur
Nomine coniuncta est insula.

Ex uariato accentu sic ratiocinamur,

Quicquid solet terrere, horribile est:
Colonus solet terere, iccirco
Horribilis est colonus.

Ex tempore uariato, sic urgère sophista solet,

Populus est arbor:
Gens est populus, igitur
Gens est arbor.

Ex spiritu uariato sic instabit quis,

Ara est ubi sacra fiunt:
Porcorum stabulum hara est, iccirco
Porcorum stabulum est ubi sacra fiunt.

Ex eo quoniam dictio potest modo una tantum esse, & modo multiplex sic.

quicquid Deus *fecit inuitè fecit inuitus:*
Racemos Deus *fecit in uite, iccirco*
Racemos fecit Deus *inuitus.*

Additur, ubi uariatio in ortographia cõsistit, huius exẽplum est.

Qui habet colum, habet instrumentum filandi:
Anser habet collum, icc irco
Anser habet instrumentum filandi.

De figura dictionis. Cap. VI.

Figura hic accipienda est, nō pro eo, quod termino uel terminis clauditur, sed pro similitudine ipsa, siue configuratione, quę est unius cum altera qua uis dictione desinens terminatio. Fit captiosa ex hoc loco deceptio, ubi similitudo unius uocis cum altera dictione imperitum hominem fefellerit. Huius duo genera usurpari solent: primum est, ubi non recte interpretamur Masculinum, Fœmininum, Neutrum, Actiuum, Passiuum, sed masculinum genus in fœmininum uertimus: aut contrà: uel neutrum in illa uel cōtrà, aut actiuum in passiuum: uel contrà. Secundum est, quotiescunq; dictio ex uno genere rerum significatiua sumitur, ueluti alterius generis rerum significatiua: hoc est, ut planissime loquar, ubi dictio ex uno prædicamento desumpta, alteri longe alio prædicamento adiungitur: ut in exemplis. Ex mutatione Masculini generis in Fœmininum sic,

Quęcunq; induitur ueste candida, est mulier; atqui
Catilina induitur ueste candida, icc irco
Catilina est mulier.

Ex mutatione masculini generis in neutrum hoc pacto,

Quodcunq; reddit unicuiq; quod suum est, iustum est:
Cicero reddit unicuiq; quod suum est, icc irco
Cicero iustum est

Ex mutatione fœminini in masculinum sic,

Quicunq; induit purpuram prætor est:
Glycerium induit purpuram, iccirco
Glycerium prætor est.
Ex mutatione fœminini in neutrum,
Quodcunq; ambulat, animatum est:
Glycerium ambulat, iccirco
Glycerium animatum est.
Ex mutatione unius prędicamenti in aliud,
Quicquid hodie emisti, comedisti:
Atqui carneis crudas hodie emisti, iccirco
Carneis crudas hodie comedisti.
Addunt nonnulli tertium modum, ubi mutatur uniuersalis substantia in particularem substantiam exemplum est.
Callias est diuersus à corpore:
Callias est corpus, igitur
Callias est diuersus à seipso.

Addimus & quartum genus, ubi uariatur terminorũ ordo, uerbi gratia, à dictionibus rem solidam significantibus, ad dictiones meram notionem significantes ascendendo. Rem solidam significant homo, animal, substantia, corpus, ac cætera huiusmodi. Notiones significant in diuiduum species, genus, differentia, proprium & alia id genus. exemplũ sit.
Omnis homo animal est:
Animal de pluribus specie differẽtibus p̄dicatur, iccirco
Homo de pluribus specie differentibus prędicabitur

Hactenus de deceptionibus illis, quæ in dictione ipsa consti-tuuntur. Proxime itaq; agendum est de cæteris, quę extra dictionem ponuntur, & ipsam naturam rei magis consequũtur. Primum autem de accidenti dicamus.

De accidente. Cap. VII.

ACcidentis deceptio fit (authore Aristotele) ubi quis substantialiter alicui rei id assignat, quod sibi ex accidenti conuenit. Vis autem huius loci maxime confirmatur ea regula, quā Aristoteles in anteprędicamētis tradidit. Quando alterum de altero prædicatur, ut de subiecto, quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiā de subiecto dicentur. Nam importunus sophista apparenter assumens eam regulam, sic ratiocinatur.

Cicero est homo:
Homo est species, igitur
Cicero est species.

Quod si forte hoc negaueris sequi, eam regulam adducet, quam superius citauimus ex antepræd icamentis. Deceptio autem est, propterea quòd sumitur, species inesse homini, ueluti prædicatum eius substantiale, quod tamen accidentale omnino est dicendum. Hanc accidentis fallaciam Stoici (referente simplicio) in anteprędicamenta, οὔτινα appellabant. Nec accidens, hoc loco audiendū uenit, pro eo, quod à substantia diuersam facit prædicationem (non enim ita pressius intelligendum est) sed accidentale hic usurpamus quod per accidens dicunt, tametsi de genere substantiarum dici possit, quo modo testatur Aristoteles in cap. Relatiuorum, hominem & gressibile esse accidentia serui, hoc est aduentitia & accessoria. Sic enim accidens ab eo quod est per se statim seiungitur. Quod ut liquido constet, duæ subiungendæ regulæ sunt. Per se illud est, quod de definitionis in-

gressu est:ut animal;quod quia in definitione hominis suscipitur,propterea per se dicitur. Aliter per se est,quod esse essentiæ significat: ut animal hominis essentia est. & licet subiecto sint hi duo modi dicendi,ratione tamen dispescuntur:nam ut definitio aliquid est,intellectu concipitur: ut uero essentiam constituit,natura consistit, nulla interueniente animi intellectione. Vel per se illud est,de quo duplata propositio uera est:ut homo secundum quòd homo, rationalis est. rursus, quòd formam cuiuslibet rei constituit. Quòd uerò ex accidenti est, oppositas suscipit omnes definitiones. Quoniam igitur accidentalia prędicata, si prædicãtur,propriè non prædicantur ut de subiecto,hac de causa in illis nõ ualet regula Aristotelis. Si tamen usu ueniat, ut accidentale prædicatũ de prædicato uerificetur,quatenus & subiecto conuenit, fortasse hoc modo ualebit regula: ut quoniam candidum inest homini & animali, eo tempore tenebit ratio,ut animal candidum est: homo animal est, igitur homo candidus est. non tamen tenebit sic,animal pennatum est:homo animal est,igitur homo pennatus est. non enim pennatum, ideo animali conuenit, quoniam de subiecto uerificatur: quinimmo subiecto (ut dicunt ex rei natura) aduersatur. Huius deceptionis tria genera usurpari solent. Primum est ubi ab accidente in subiectum tendimus. Secundum est ubi quod naturæ superiori conuenit, id inferiori suppetere ratiocinamur. Tertium est ubi à specie, ad proprium accedimus. Exempla sunt.

Ab accidente ad subiectum

Cognosco lac:

Lac habet candorem,iccirco

Cognosco

Cognosco habens candorem.

A' superiori ad inferius sic

Homo est substantia:

Substantia generalissimum est, igitur

Homo est generalissimum

A' specie ad proprium hac ratione

Cicero risibilis est:

Risibile est affectio propria, igitur

Cicero est propria affectio.

Verum non ignorandum est, quòd secundum genus, quo à superiori ad inferius ratiocinamur potest ad primum genus referri: nam generalissimum, accidens est ad substantiã. rursus & tertium, quoniam esse affectionem propriam, accessorium est risibili. Sed nos ad maiorem circũspectionem hæc attulimus, non tamen ac si omnino dissentirent. Addunt alii fieri hanc deceptionem, ubi maiorem minoremq; extremitatem, et medium terminum paralogismi, ita construxerimus, ut uel maior extremitas perperam collocetur, uel minor, uel medius terminus: ut uerbi gratia.

Cuiuscunq; contradictionis altera pars est uera,

Atqui illa propositio, homo est asinus est altera pars contradictionis,

Igitur illa propositio, homo est asinus est uera.

Deceptio est, quoniam medius terminus, erat illa particula duntaxat, contradictio: uerum in minori propositione diffusior & amplior assumebatur.

Maior extremitas, male situata est, ubi dixeris

Omne uiuens animal non est:

Omnis homo uiuens est, igitur

Nullus homo animal eſt.

Maior enim extremitas animal, perperam cõtexta eſt: quoniam non uniuerſaliter collecta fuerat

Minor uero extremitas male collocatur; ubi ita propoſueris.

Nullum dextrum eſt ſiniſtrum:

Cuiuſlibet hominis oculus dexter eſt, iccirco

Neuter hominis oculus eſt ſiniſter.

Hic enim ratiocinatum eſt, in ſecũda figura: cuius ſyllogiſmi minor extremitas, particulariter non poteſt ſubiici, ut in figuris docuit Ariſtoteles.

De ſecundum quid ad ſimpliciter. Cap. VIII.

CVm aliquid præcipue aſſertur, id uel pure, uel ſimpliciter dicitur: ſecundum quid, ſiue aliquatenus, ubi imperfecte. Simpliciter homo animal eſt: & ambulans mouetur. Quoniam utrunq; horum pure & præcipue fit. Cum uero Aethiopem album eſſe dicimus, id ſecundum quid dictũ eſſe affirmamus, quoniam denteis ſolum candidus eſt. Hoc modo idem pro nunc ſonat ſimpliciter, quod ſecundũ totum, aliquatenus quod ſecundum partem. Aliter ſimpliciter illud dicitur, quod nulla facta additione ita dicitur. Secundum quid, quod ex additione dicitur. nix enim candida eſt & ſimpliciter; quoniam nullo addito ipſam eſſe candidam dicimus. atqui æthiopem album dicemus ſecundum denteis, non tamen ſimpliciter album: quod egregie latinus interpres attulit. Addit & ipſe, in quibuſdam rebus tenere argumentum, ab his quæ ſecundum quid dicuntur ad ſimpliciter, in quibuſdam uero minime: tenet enim ubi additum

non comminuit rem. exempli causa, Cicero studiose legit, igitur Cicero legit. uel hoc modo, Philo deperdite amat, iccirco Philo amat. non enim particula hinc, deperdite illinc, studiose rem imminuit. Non tenet uero, ubi res imminuitur, ex ipsa additione: ut Cicero est homo mortuus, igitur Cicero est homo. siquidem dictio illa mortuus, imminuit atq; obliterat hominem. Iuxta hanc deceptionis formam, nouē sophismatum genera fieri possunt. Primum ubi determinatio, adiuncta determinabili, ita determinabile detrahit, ac imminuit, ut extra limites propriæ naturæ illud ipsum reuocare uideatur. Aliud est ubi determinatio pertinet seu ad uoluntatem, seu ad memoriam, seu ad intellectum, seu phantasiam, seu opinionem. Veruntamen illa rei solidæ adiungitur, cum tamen non simpliciter sit connectenda. Tertium genus, est ubi determinatio potentię refertur, ac rei iungitur uelut actus. quartum genus est, ubi determinatio partem, non totum significat. quintum est, quoties determinatio improprie dicitur de suo terminabili, quod dictum materiale nostri appellant. Sextum est in his, quæ secundum locum fiunt. Septimum in his, quæ iuxta tempus fieri dicuntur. Octauum in his, quæ ab aliquid sese habent. Nonum, cum ex diuisione facta, coniunctio infertur: Omnium exempla inferius adiecta sunt.

A' determinatione reuocante,

Callias est orator pexissimus: igitur
Callias est orator.

A' determinatione pertinente ad opinionem,

Oricalcum est aurum opinabile: igitur
Oricalcum est aurum.

A' diterminatione pertinente ad phantasiam
Tragelaphus est phantasticum animal:iccirco
Tragelaphus est animal.
A' determinatione pertinente ad uoluntatem.
Habeo pulcherrimam puellam in uoluntate mea,
Igitur habeo puellam.
A' determinatione attinente ad intellectum
Habeo in intellectu rosam:
Igitur habeo rosam.
A' determinatione pertinente ad memoriam
Memoria teneo defunctum fratrem:
Igitur teneo defunctum fratrem.
A' determinatione potentiali,
Triticum potentia herba est:
Igitur triticum herba est.
A' determinatione partis
Aethiops albus est denteis:
Igitur æthiops est albus.
A' determinatione impropria
Iniustus uult usurpare aliorum bona,
Igitur iniustus uult bona
A' loco
Sarmatæ interficiunt seniores patres, ne ægritudinum multitudine grauati, male uitam agant,
Igitur patres nostri, cum senes sunt, ueniunt à nobis interficiendi.
A' tempore
Mense Ianuario expedit ferre pelleis,
Igitur mense Iulio expedit ferre pelleis.

Ab his quæ sunt ad aliquid

Sapientia in prauo homine inanis stultitia est:

Igitur sapientia stultitia est.

A diuisis ad coniuncta

Asinus est frater: in possessionibus

& est tuus, igitur

Asinus est frater tuus.

Vel sic

Cicero est bonus & cytharedus: in artibus

Igitur Cicero est bonus cytharedus.

Vel sic

Cicero habet decem & tria: in discretis

Igitur habet decem tria.

Vel sic

Homerus est poëta: in accidentalibus

Igitur Homerus est.

Vel sic

Cicero est homo mortuus: in reuocantibus

Igitur Cicero est homo.

Vel sic

Hircoceruus est ens in phantasia: in phantasticis

Igitur hircoceruus est ens.

De ignorantia elenchi. Cap. IX.

HVnc locum plerią; confutationis inscitiam appellant. Hic maxime considerandus est: nam omnes paralogismi ab hoc uno, ueluti communi quodam omniū deceptionum fonte emanant. quoniam ex Elenchi ignoratione, omnes imposturę prosiliunt. Prius tamē quàm exponatur hic

locus ineunda nobis ratio est, ut contradictionis uim totam explicemus. Definitur contradictio ab Aristotele, quòd sit eiusdem, & unius, non nominis, sed rei, & nominis, nō homonymi, sed eiusdem, ex datis, ex necessitate collectis, & non aliis quibusdam non commemorati à principio, sed secundum idem & ad idem, similiter & in eodem tempore. Tenetur enim disputans, ubi alium refellere statuerit, oppositam eius, quod ille dixerat, sententiam colligere. in eodem & uno, non quidem in alio & alio: uerbi gratia, dicēte aliquo, Ciceronem disertè loqui, si alius confutationem facere proposuerit, debet non de Cicerone Veneto aut Patauo cōtradictionem & instantiā moliri sed de Romano: aliter elenchi inscitia committitur. Hac de causa proponit definitio contradictionem esse eiusdem, non nominis, sed rei, hoc est non tantùm uocis, sed rei. Nam si unicum & simplex sit nomen, quod differenteis significet res, in alia significatione, non fit redargutio. neq; homonymia potest confutationem facere. Cū enim dicimus, animal dormit, & animal non dormit, utroq; uero existente, non fit elenchus. Est igitur eiusdem & unius, nominisq; & rei contradictio, ex datis, ex necessitate collectis, & non aliis quibusdam, nō commemorati à principio, hoc est non per aliud nomen acceptū quæstionis in propositione, in rationem demonstrationis. Oportet enim secundum idem existere à principio, & non secundum aliam atq; aliam partem subiecti fieri confutationem. Nam si Aethiopem reliquo corpore coloratum dicamus, secundum denteis non coloratum, contradictione committitur. Et ad idem quidem non ad aliud, contradictionē uertimus. Si enim dicamus, uiginti ad decem duplum nu-

merum esse, igitur uiginti, nõ fit confutatio. rursus similiter, & in eodem tempore: similiter quidem, ut non dicamus de aqua calidã, & non calidam esse, hoc potestate, illud energia siue actu intelligendo. in eodem autem tempore, ut non afferamus in eodem tempore dormire, in alio uigilare. Ex *datis, ex necessitate, fit redargutio, quando non utimur non causa, uti causa.* Siquidem *accidentis & consequentis captiones, hoc modo deprehenduntur: quoniam & si concludere ex acceptis uideantur, nihil tamen ex necessitate cõcludũt. non enim si* Deus *est substantia, & quadrisyllabũ est substantia, necesse est* Deum *esse quadrisyllabum.* Ex *his liquido constat, omnes paralogysmos in confutationis inscitiã (quod testatur & ipse* Aristoteles*) reuocatum iri.* Illud *quoq; scire oportet, plura esse contradictionum genera.* Nam *& quædam contraria sunt, ut habitus & priuatio: quo modo uisus & cęcitas contradicunt. quædam opponuntur ut cõtraria, quemadmodum frigidum & calidum. alia ut contradictoria, ueluti omnem hominem esse candidum, quendã non candidum. alia ut subcontraria, sicut aliquem hominẽ dormire, aliquem non dormire.* Propterea *hic contradictionem accipimus, secundum quod aduersarium cogit quis, oppositũ eius, quod prius dixerat, asserere. maxime enim illud fit, ubi contradictoria afferuntur.* Sed *ut ad ipsam ignorantiam elenchi accedamus, sciendum est totam illam deceptionem duo continere, uel ut syllogismi ratio, uel cõtradictionis lex non obseruetur.* De *contradictione dictum est: de syllogismo uero illud dicendum, quod siquis rectam ratiocinãdi formam non calluerit, in ignorantiam elenchi uertitur.* Genera *huius loci, quattuor numero sunt: ac totidem modis usur-*

pari solent. Primum est, ubi contradictio, non eiusdem fit. Secundum, ubi non secundum idem. Tertium, ubi non similiter. quartum, ubi non in eodem tempore.

Additur & cum praua ratiocinandi forma obseruatur.

Ex mala syllogizandi forma sic ratiocinamur,

Nullus lapis est homo:
Nullum risibile est lapis, igitur
Nullum risibile est homo.

Ex praua contradictionis forma; & pręcipue quoad idem,

Cicero est magnus ad paruum hominem:
Cicero est paruus ad magnum hominem, igitur
Cicero est paruus & magnus.

Ex non secundum idem,

Cicero albus est secundum denteis:
Cicero niger est supercilia, igitur
Cicero albus est & niger.

Ex non similiter,

Ignis agit calefactionem:
Ignis non agit infrigidationem, igitur
Ignis agit & non agit.

Ex non in eodem tempore,

Sol nocte non est super terram:
Sol die est super terram, igitur
Sol est & non est super terram.

De petitione principii. Cap. X.

PRincipium petere intelligimus, quod est pracipuum ac propositum finem accipere. fit hoc ubi accipimus

quod

quod erat à nobis probandum. ut si probandum sit cœlũ esse perpetuo tempore mobile, & tamen ab aduersario accepero, cœlũ ipsum iugiter torqueri. Hæc petitio duplex habetur: quoniam altera fit, eodem penitus nomine, ut si probãdum sit mihi, lineam esse illatabilem longitudinem, punctis definitam, lineam esse illatabilem longitudinem, punctis definitam, accepero. Quod cum fit, nulla aduenit impostura: quinimmo qui hoc modo accipit, risum astantibus excutere solet. Alia est petitio, quę decipulosa est, & captiosam habens apparentiam, ut cum quis probaturus, quòd Callias dominus sit Corisci, accipit Coriscum esse Calliæ famulũ. Sunt ex hoc genere, Duodecim decipiendi formulæ. Prima est, ubi interrogatur definitum, ad definitionis confirmationem. Secũda est, ubi uniuersale accipimus, probaturi ipsum, quod sub eo est, singulare. Tertia est, ubi singulare accipimus, probaturi ipsum, quod in eo latet, uniuersale. Quarta, ubi diuisim petimus, quod coniũctim petiisse debueramus. Quinta est, ubi alterum correlatiuum petitur ad alterius sibi comparis relatiui, probationem. Sexta est, cum alterum oppositorum accipimus, alterum collecturi. Septima, cum totum probaturi sumus, partes simul omneis accipimus. Octaua, ubi partes & totum petimus. Nona, ubi duo sese substãtialiter consequuntur, alterum tamen accipimus. Decimũ, ubi ratiocinatio expers est syllogisticæ formę. Vndecimũ, quando ignotius est assumptum, eo quod asserere proponimus, Duodecimum fit, quando posterius assumitur, ut id probetur, quod antiquius est. Addunt & recentiores, quando æque ignotum est assumptum, sicut id quod colligitur, sed hic modus non uariat à cæteris.

A' definitione ad definitum fit paralogiſmus, hoc modo.

Accenſio ſanguinis dementia eſt:
Ira eſt ſanguinis feruor, iccirco
Ira dementia eſt.

Ab uniuerſali ad particulare ſic

Omnis homo ambulat: atqui
Cicero & Plato & ſinguli homines ſunt iccirco
Cicero & Plato & ſinguli ambulant.

A' particulari ad uniuerſale

Cicero ambulat & Plato & cæteri omnes: igitur
Omnis homo ambulat.

A' diuiſione ad compoſitionem

Cicero eſt animal:
Cicero eſt rationalis, igitur
Cicero eſt animal rationale.

A' correlatiuis

Ariſtoteles fuit Platonis diſcipulus: igitur
Plato fuit Ariſtotelis præceptor.

A' contrariis

Malum eſt fugiendum: igitur
Bonum eſt eligendum.

A' partibus ad totum, tribus modis paralogizamus: uerbi gratia, cum uel in notionibus, uel in eſſentia, uel integritate, uerſamur & in primis.

A' partibus notionalibus

Species ſunt:
Igitur genus eſt.

A' partibus eſſentiam ſignificantibus

Materia & forma ſunt:

Igitur & compositum ex his.
A' *partibus integrantibus*
Manus sunt caput & reliqua:
Igitur totum corpus animalis est.
A' *toto ad parteis totidem modis & primum.*
A' *toto notionali*
Genus est:
Igitur & species.
A' *toto essentiam constituente*
Compositum est:
Igitur materia & forma sunt.
A' *toto integrabili*
Domus est:
Igitur & parietes & culmen.
Ab essentialiter sese concomitantibus
Rationale est:
Igitur homo est
A' *praua ratiocinandi forma, ubi aduersus leges syllogistas ratiocinabimur.*
Ab eo, quòd assumptum ignotius est eo quod asserere proponimus
Stellæ impares sunt:
Igitur stellę non sunt pares.
A' *posteriori ad prius*
Virtus eligibilis est & honesta:
Igitur uirtus bona est.

Deceptiones hæ, propterea fiunt, quoniam sophistæ per has ratiocinanteis, ut confessum accipiunt, quod asserendũ erat. Cęterum hi loci, quos enumerauimus, etiam Dialectico com

munes sunt. differentiam hanc solam accipientes, quoniam si assumpta accipiantur ueluti postulata à syllogizante, sophisticæ sedes appellantur. Quòd si ut notiora supponantur, argumenta dialectica efficiunt, & loci dialectici appellari possunt.

De consequente. Cap. XI.

Consequẽs est enthimematis pars, quæ ex assumptione colligitur: quoties ita argumẽtamur, si dies est, sol est super terrã: solem super terram esse, consequẽs est: assumptio uero, quod antecesserat, si dies est: ex hoc loco deceptio texitur, cũ quis ex consequenti, putat assumptum semper colligi posse, ut exẽpli causa, omnis plãta substãtia est, iccirco omnis substantia planta est. uel in accidentalibus hoc more omne lac candidũ est, igitur & omne candidum lac. quorũ utrũq; perperam colligimus. Quod si aliquando, ex accidẽti, usu ueniat, ut recte ex antecedente consequens, & ex ipso consequente antecedens, reciproca commeatione colligamus, fit hoc beneficio materiei, ex qua ratiocinamur. uitium tamen formę semper subest. Hæc ratiocinatio duplex habetur, altera ubi terminos tales assumimus, ut sint definitum & definitio, aut species, & speciei affectio: ut si dicamus, risibile est, igitur homo. homo est, igitur & risibile. uel hoc modo, animal rationale mortale est, iccirco & homo. homo est igitur & animal rationale mortale. Additur, ubi causatũ consequitur causam, ex ipsa natura rei: quemadmodum lunæ defectus, & terræ interuentus sunt. Huius loci, quattuor formulę urgendi, excogitari possunt: hoc est, uel ubi consequẽs accidens est, uel ubi substantia, uel ubi ex altero oppositorũ;

alterum colligimus, uel ubi, ex recta ratiocinandi forma, fieri posse arbitramur, ut & in contrarium recta ratio obambulet atq; reciprocet. Exempla horum sunt.

Ab accidente sic

Si aliquod lac est, candidum est: igitur
Si aliquod candidum est, lac est.

À substantia

Si aliquis homo est, uiuens est: igitur
Si aliquod uiuens est, homo est.

Ab oppositis

Si aliquod uidens est, oculis præditum est: igitur
Si aliquod non uidens est, oculis captum est.

À conuersione consequentis

Si album est, color est: iccirco
Si color est, album est.

Similem huic, rationem contexebat Melissus (authore Aristotele in phisicis auscultationibus) cum ita proponebat.

Quod factum est, habet principium:
Vniuersum non est factum, quoniam ex nihilo nihil fit,
Igitur uninersum non habet principium, ex consequenti infinitum est.

Huic Aristoteles occurrẽdo, primũ consequẽs exulcerat.

De non causa ut causa accepta. Cap. XII.

QVemadmodum in prioribus, nõ penès hoc, illud significabat, quod syllogismi definitionẽ non suscipit, attamen ratio est, quæ siue probabilis appareat, siue manifestè nõ cõcludẽs, eam syllogismi definitionis particulam

delet, qua dicere solemus, conclusionem, eo quòd hæc sint sequi ex necessitate. impotentiam hanc ratiocinandi, Græci appellant μὴ παρὰ τοῦτο. Hanc & in prioribus resolutoriis latius, fusiusq; tractat Aristoteles: pressius uero, in elenchis: atq; eam hic, non causam, ut causam appellat, quemadmodum non penes hoc, in resolutoriis. Huius decipuli forma est, quoties ad redargutionis metam, utimur eo, quod nõ causa est redargutionis, ueluti causa. Persimile fit, ubi aduersarium collaqueando adducimus in incommodum, eo syllogismo, quem ad impossibile uocant. Siquidem in rectis syllogismis, quos ostensorios appellant, etiam si non causa, ut causa sumatur, nullum sequitur incommodum. Veruntamen cũ falsum theorema, ex præmissis colligimus, quod aduersarius negat, ipsum ad negandam alteram, quæ syllogismum confecerat, propositionẽ adducimus. quod si ipsum cogerimus, id negare, quod non causa falsi theorematis fuerat, ac si causa huius extitisset, tunc cauillus est, qui non causa, ut causa appellatur: seu alio nomine, non penès hoc. Affert Aristoteles hoc exemplum, Si quis petat, an idẽ sit anima & uita: mox percunctanti, respondens esto dicat, idem animam & uitã esse, tunc sophista, hunc in modum urgere solet.

Quod est corruptelæ contrarium, generatio dicitur:
Atqui mors corruptio quædam est uitæ contraria,
Sed anima & uita idem sunt, igitur.

Vita generatio est; & uiuere generari: quod est per absurdum. nam qui generatur, nondum uiuit. & qui uiuit, prius generabatur. Cum igitur hoc falsum esse conuicerit sophista, falsam accipiet conclusionem, ex falsa propositione deductam prius fuisse, atqui assumpta propositio fuerat, ani-

mam & uitam idem esse, propterea eam redarguit. Decipuli nodus soluendus erat, quoniam ea, quam prius concedebat, propositio fuit, uelut causa falsi theorematis accepta, cũ eius causa non sit: sed illa potius, quæ aiebat, mors est corruptio quædam. Fit hæc deceptio, interdũ in substantialibus, quorum exemplum ex Aristotele apposuimus: interdum in accidentalibus, quorum exemplum modo subiicimus.

Si rationale omni inest risibili,

Et si risibile omni inest simiæ, igitur

Rationale inest omni simię. hic non causa, ut causa ponitur: neq; enim inesse omni risibili rationale (hęc quidem erat hypothesis) causa fuit impossibilis, sed risibile inesse simiæ.

De eo quod est plures interrogationes ut unam facere. Cap. XIII.

INterdum adeo sophista ad contentiones, decipiendi uia grassatur, ut suis gordianis nodis imperitos, quadam ratione, à pręcedentibus longè alia, illaqueet; quos minus ac minus cautos cognorit: uel minus in his rebus circũspectũ, quæ ad respondendum attinent. Hæc autem fallendi ratio ex eo fit, quod quis plureis interrogationes ita accipiat, ac si una tantum uiderentur. quo fit ut & rebus oppositis, contradictoriis, repugnantibus, & disparibus eandem tribuens responsionem, facile decipiatr. Plures autem interrogationes sunt (authore Aristotele) cum in hoc loco, tum in libro περὶ ἑρμηνείας, quæ uel unum de multis, uel multa de uno, uel multa de multis proponit: ut an canis sit substantia? an homo sit ensi an caniens? Aliæ sunt plures inter-

rogationes, nomine, non re: ut utrum cultellus & ensis sint incidentes an non. quædam plures sunt, quoniam de rebus oppositis, uel maxime dissimilibus esse dicantur: ut illa, putas'ne bonum & malum esse diuisibilia necne? atq; hæc pluralem numerum habent. Quædam ita singulariter proponunt, putas'ne bonum & malum esse diuisibile? Vnæ autem sunt illæ interrogationes, quæ unum de uno afferunt, ut, est ne animal homo necne? aut illa, est ne cœlum mobile necne? Huius deceptionis genera, decem sunt: quorum exempla, sunt hæc, quæ sequuntur.

À rebus oppositis sic

Putas candidum & nigrum esse disgregatiuum uisus?
Si non, igitur albedo non dissoluit uisum:
Si sic, igitur nigredo soluit uisum.

À contradictoriis sic,

Putas affirmationem & negaionem esse simul ueras?
Si non, igitur non erit hęc ueri, cœlum mouetur:
Si sic, igitur erit hæc uera, cœum non mouetur.

À repugnantibus

Putas hominem & hinnibil, esse rationale?
Si non, igitur homo non eritrationalis:
Si sic, igitur hinnibile erit rtionale

À disparibus

Putas'ne albedinem & iuitiam esse uirtutes?
Si non, igitur iustitia non e uirtus:
Si sic, igitur albedo est uirtus.

À pluralitate subiecti

Putas'ne canem latrare uenon?
Si non, igitur latrabile aniial non latrat:

Si sic,

Si sic, igitur sydus latrat.
A *pluralitate prædicati*
Putas'ne hominem esse ens?
Si non, igitur non erit substantia:
Si sic, igitur est accidens.
Ab utroq;
*Putás ne canem esse animal? * dum animal uiuens & depictum significat.*
Si non, igitur canis non est animal uiuens:
Si sic, igitur stella est animal depictum.
A' *sinonimis*
Putás ne gladium & mucronem esse idem:
Si sic, igitur gladius habet duas syllabas:
Si non, igitur non sunt sinonima.
A' *numero singulari*
Putás ne niuem esse substantiam nigram?
Si non, igitur non est substantia:
Si sic, igitur nigra est.
A' *numero plurali*
Putás ne bonum & malum esse appetenda?
Si non, igitur bonum non est appetendum:
Si sic, igitur malum est expetendum.

Illud tamen non ignorare oportet, tot esse nec plureis, pauciorés ue, sophisticas sedes, quot enumerauimus: licet sint, qui admirentur non parum, obscuram in hoc loco diligentiã fuisse Aristotelis, qui eam deceptionem reticuit, de qua in secundo uolumine priorum resolutionum egerat, & est deceptio secundum existimationem uocata. Sed qui ita proponunt, animaduertere debuissent, eam deceptionem non per-

tinere ad hunc locum: cum in his libris, tantũ illæ captiones considerentur, quæ ex proposito decipientis prodeunt: ea uero quæ secundum suspitionem fit, uitiũ est tantum syllogizantis, ubi aliquo uniuersali accepto, quod duobus in existat, mox & illa duo uni contingere posse arbitramur, non tamen contingunt: ut si animali accepto, ipsumq; in existere dicamus bipedi, ac mortali: atq; horum utrũq; homini, mox hominem esse animal colligas, & eius oppositum nõ esse animal. Hæc enim deceptio, in eum tendit, qui syllogizat: non in alterum: quales sunt sophisticæ, quę in aliorum perniciẽ & capturam uertuntur. Atq; hæc de locis sophisticis, oppido quàm diligenti & laborata interpretatione illustratis, dicta sufficiant.

OMNIVM HACTENVS DICTARVM CAPTIONVM CENSVRA ET IN PRIMIS AEQVIVOCATIONIS CAVSA.

Sophistica æquiuocationis apparentia, ex simplici solitariaq; uocis alicuius pronunciatione consistit: quę multiplicem retinet significationem, ex natura rei.

AEQVIVOCATIONIS COGNITIO.

Aequiuocatio deprehenditur, ex cognitione uarietatis rerum sermone significatarum.

AMPHIBOLOGIAE CAVSA.

Amphibologia ex simplici solitariaq; oratione fit, ubi plura ac uaria sub se significata complectitur.

AMPHIBOLOGIÆ COGNITIO.

HAec percipitur, ubi quis latentia significata, orationis, detruserit: quod commodissime præstabit, sensu recte accepto, & in utranq; partem æque distincto.

COMPOSITIONIS ET DIVISIONIS CAVSA.

HArum communis causa est, occulta & delitens quædam uis orationis, quæ plura interdum significat, uel ubi oratio subit diuersum iudicium constructionis.

VTRIVSQVE COGNITIO.

COgnoscuntur ambæ, ex uaria significationis comprehensione: rursus ex recta constructionum obseruatione, in oratione facta.

ACCENTVS CAVSA.

HAec deceptio uim habet, ex grammaticali uocũ prolatione, perperam obseruata: quam quis statim deprehendit, qui diligenter & erudite, uocum tonos calluerit.

ACCENTVS COGNITIO.

HVius fallaciæ species deprehenditur, cum quis singulis uocibus suos tenores ita distribuet, ut nunq̃ uel à cõsuetudine eruditorũ uel ab illustriũ auctoritate discedat.

FIGVRÆ DICTIONIS CAVSA.

INnascitur hæc impostura, quoties aliquis, similitudine uocum deceptus, in caute ab unius ad alterius dictionis usuram, transfertur.

FIGVRÆ DIC. CO-
GNITIO.

PErcipitur hic nodus, ubi quis, propriam singulis uocibus significationem poterit impertiri, nec similitudine uocum, rerum substantiam metietur.

ACCIDENTIS
CAVSA.

COmmittitur hic deceptio, si quando plura ex accidẽti ita connectantur, ut uideantur substãtialiter coire.

ACCIDENTIS CO-
GNITIO.

SOluitur hic cauillus, si quis inter substantiale, & id quod accidentale est, discrimen afferre poterit, tum inter idem ac diuersum, tum inter unum ac multa.

SECVNDVM QVID AD SIMPLI-
CITER CAVSA.

HVic sese scopulo impinget, quicunq; nesciat id, quod aliquo modo se habet ab eo secernere, quod pure & simplicissime dicitur.

SECVNDVM QVID AD SIMPLI-
CITER COGNITIO.

SOluetur hic locus, proposita differentia, inter id, quod aliquatenus & pure dicitur: rursus inter totum & parteis, & quod proprio uel improprio: necnon metaphorice, uel ex natura rei affertur.

IGNORANTIÆ ELENCHI
CAVSA.

b Vius decipuli causa est, cum quis ommittit aliquod, definitioni syllogismi, uel contradictioni, necessarium.

IGNORANTIÆ COGNITIO.

CVm quis non ommittet, quod uel syllogisticæ formæ, uel contradictionis legibus suppetit, ignorantiam cōfutationis suffugiet.

PETITIONIS PRINCIPII CAVSA.

FAllit, incautos, atq; imperitos, hæc deceptio, quoties sub aliis uerbis, pro confesso accipimus, quod syllogismo asserere, struereq; oportuerat.

PETIT. PRIN. COGNITIO.

DEtegit hanc eiusmodi deprehensionem, qui dissimilitudine uocum ne deceptus, similitudinem rerum apprime concipiet: nec aliquid accipiet, quod ratiocinio colligendum uenit.

CONSEQVENTIS CAVSA.

DEperdite in hunc errorem decidit, qui tātam esse affinitatem arbitratur, inter antecedentem & consequentem partem argumentationis, ut semper existimet alterum in alterum posse reciproca quadam obambulatione, recurrere.

CONSEQVENTIS COGNITIO.

EGregie consequentis laqueum subterfugiet, qui cognita antecedentis & consequentis parte, non reciprocabit: nisi ubi termini sint pares, ab uno ad alterum.

NON CAVSAE VT CAVSAE CAVSA.

NOn causam ut causam usurpabit, quicunque; falsam assumpti syllogismi propositionem, nesciuerit ab ea secernere, quae uera est, ac extra praemissarum contextum accepta.

NON CAVSÆ VT CAVSAE COGNITIO.

TEnebitur huius fallaciç notitia, quotiens peritus cognoscet, ueram propositionem nõ esse falsi theorematis causam, sed quç causa mendacii est, poterit digito monstrari & dicier hçc est.

PLVRIVM INTERROGATIONVM CAVSA.

QVi citra diligentem animaduersionem acceperit, unam esse percunctantis interrogationem, quç tamẽ, aut prolationis iudicio, aut significati ratione, multiplex habetur, id secundum hanc deceptionem fallitur.

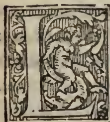
PLVRIVM INTERROGATIONVM CAVSA.

NOn sese dabit huic labirintho, qui multiplicem interrogationem, acceperit ut multiplicem: uel responsionem, sub disiunctione dederit, pro modo & occasione interrogati.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS AD SOPHISTICOS ELENCHOS. LIBER TERTIVS.

Quot modis ab authoribus ratio diluendorum so phismatum inuenta sit. Cap. I.



Onga quidem, & copiosa quadam ueluti ratione docuimus, ex Aristotelis primo elẽ chorum uolumine, quo nam pacto, sophisti cę rationes exulcerandę sint, iuxta ipsius Aristotelis consuetudinem. Nunc breuissi me ineunda nobis ratio est, qua breuiuscula quadam loco rum serie, illud idem prę stare possimus. quod ut rectius fiat, omnes hucusq; excogitatas methodos aperiam, demum & nostram enodabimus. Sic enim & studiosis rem gratam fe cisse uidebimur, & eorum utilitati planè cõsuluisse, qui non multum in his studiis uersati sunt. Vnde utilitas tironibus, sermonis quidem purissimi sinceritate comparetur. Qui ue ro altioris cognitionis studio corripiuntur, nostro hoc qua licunq; libello, interdum recreari possint.

Antiquus soluendi usus. Cap. II.

Diximus. XIII. esse locorum generales formulas, qui bus sophisticæ rationes confirmantur: proinde & totidem modis infirmari posse sophistarum tendiculas. Quo rum exempla cum superius enucleata sint, nunc illa prętere

mittere omnino consilium fuit.

Recentissimorum soluendi ratio. Cap. III.

ATqui stapulensis, uir mea quidem sententia eruditus, tum acerrimi iudicii. XIII. soluendi modos, ad tres ueluti classes, ita retulit. Primum statuit omnes syllogismos, qui aut ex æquiuocatione fiunt, aut amphibologia, aut compositione & diuisione, aut accentu, distinctionis alicuius multiplicis assumpti indigere. Deinde syllogismos, qui ex figura dictionis peccant, per acidens, per id quod est secundum quid ad simpliciter, per ignorantiam confutationis, per consequens, per non causam ut causam, per id quod est multiplicem interrogationem ut unam efficere, vult ita esse diluendos, ut in omnibus negetur consequentiæ forma. Cæterum in deceptionibus, quæ à petitione principii deducuntur vult assumptam partem esse uel omnino negandam, uel sub dubio statuendam. sed ostendamus in hac re, non adamussim elaborasse fabrum. Primum cum inquit assumpti diuisionem, tantum æquiuocationi suppetere, amphibolog. diuis. compo. & accentui, explicanda erat illa ratio diuidendi, quam ita sicco pede præteriit. Sed esto hoc illis maxime esse necessarium, id etiam cæteris præstare possumus: maxime cum ille dicat, petitionem principii esse sub discrimine aliquando & distinctione ponendam: atq; hæc de hac prima regula. Cum uero cæteros syllogismos inquit ita esse diluendos, quoniam in illis neganda sit consequentia, uidetur hoc minus egregie dictum. Nam si formam ratiocinandi congruam seruauerint, nullatenus negabitur uis conse-

quentiæ

quentiæ, sed uel altera præmissarum secabitur, uel rectam sententiam illius propositionis interpretabimur. Rursus cũ in tertia regula ita proponit, quod.s. petitio principii aut prorsus neganda sit, aut sub dubio uertenda, non uidetur illud sempiternam habere uerificationem: si quidem non semper neganda est: quoniam ut uidimus, statim sophista oppositam partem subnectet. Non etiam sub dubio constituenda est, quoniam sophista urgens cupit à respondente responsionem detrahere, ut refellat, confutetq; aduersarium. Dubia autem responsio, pro nulla responsione habetur. His itaq; de causis, non uidetur hæc tria planè ita sufficere, ut in omnẽ syllogismorũ usum apte & cõmode trãsferri possint.

Quo nam pacto id alii præstiterint sed incommode. Cap. IIII.

ALii mea quidem sententia paulo perspicatius intuentes, ad alia tria genera omnem soluendi rationem referre solent. Primum ut omnes modos in dictione consistentes, ex distinctione uocis infringant. Secundum est, ut omnes modos extra dictionem positos ex rei diuisione exulcerent, præterquàm duos illos compositionis & diuisionis uocatos. Cæterum syllogismos, qui ex fallacia compositionis & diuisionis soluendos putant, ex his quæ sorticolæ habent in tractatibus de sensu composito atq; diuiso. Primum hæ regulæ generalissimæ sunt, nec certum scopum metamue statuunt, unde soluendi peritiam doceant. Quo fit, ut inanes sint ac contemnendæ. Postremo extra dictionem sunt; in quibus praua structura potius est perpendenda, quam rei

natura secanda: ut ille syllogismus qui à non causa ut causa colligitur.

Idem duplici methodo quàm diligentissime addidit Aristoteles. Cap. V.

QVicunq; falsum esse aliquem syllogismum ostendit, rectam solutionem (inquit Aristoteles) molitur. Falsum autem syllogismum fieri dupliciter testatur: uel ubi falsas assumptiones constituit, uel ubi formam syllogisticam non recipit. Qui syllogisticam formam non seruat, is ille est, qui aduersus librorum priorum resolutiuorum generales leges colligitur: proinde soluendus est per interemptionem; quæ dissolutio fit, ubi quis detegit ratiocinium nequaquàm contextum recta ratione fuisse. Quòd si congruam debitamq; seruet syllogizandi formam, uerũ fallaces assumptiones recipiat, distinctione infirmandus est. Ex quo loco habens necesse est, omnem sophisticum syllogismum, debitã formam seruantem, posse per distinctionem dissolui. Quod facit aduersus superiorem fabri sententiam; quam superius adduximus.

Ostenditur omnes etiam syllogismorum dissolutiones, ex Aristotelis dogmatibus, posse ad unicam sedem enumeratarum referri. Cap. VI.

DVplicem esse inquit Aristoteles, methodum, qua quis omnes syllogismos deceptorios dissoluat: uel distinctione, uel ad ignorantiam elenchi ipsos reducendo. Quo

loco non audiendum est, q ita duę sint hę rationes soluendi quòd syllogismorum, quidam distinctione, quidam confutationis inscitia dissoluantur. At sensus est, q tam syllogismi, formam ratiocinandi seruantes, quā non seruantes, possunt altera, aut altera methodo infirmari. Quem locum illotis (ut aiunt) auribus recentiores acceperunt. Nos uero hinc meditationis nostræ arrepta occasione, dignum atq; opere prætium esse statuimus, si diligentem & meditatam Aristotelis sententiam interpretaremur, exponeremusq;. Illud tamen commodissime pręstabimus, si quædam huic negotio peropportuna exordiemur, auspicato inde initio, quod ignorantia elenchi (ut suo loco exposuimus) erat deceptio ob id proueniens, q aliquid ommittebatur uel definitioni syllogismi, uel contradictioni necessarium, hac itaq; de causa fit, ut ignorantia elenchi faciat ad solutionem omnium paralogismorum, Et primum eorum, qui ratiocinandi formam non seruant. Hi enim reducuntur ad ignorantiam elenchi, ob illam causam, q ommittunt aliquid ad syllogismi definitionē pertinens, qui uero in materia peccant, ob eam causam in idem referuntur, q ommittunt aliquid ad contradictionem attinens: & sunt hi omnes syllogismi, qui ex. XIII. enumeratis locis informantur. Nam uera contradictio habet hoc sibi proprium, ut sit de eodem, secundum idem, similiter, & in eodem tempore. Propterea cum in omnibus enumeratis syllogismis quæratur contradictio, quæ conditiones superius adiectas non seruat; fit ut omnes syllogismi, qui captiosi sunt, & syllogisticam formam obtinēt hac ratione in confutationis inscitiam, reuocatum iri dicamus. Vt tamē artificiosum maxime modum soluendi interpretemur, quem

per distinctionem appellat Aristoteles, placet nobis sequenti capite de hoc genere diffusius ac uberius disserere. Ex ipsomet Aristotele exemplo desumpto. Quod ut cōmodissime faciamus, sophisma quodam diligenter considerabimus quod ipse in posterioribus analiticis diluebat: à quo ueluti ideá quadam & simulacro animo depicto, dissoluendi omnia sophismata exemplum auspicabimur.

Quo pacto omnia sophismata per distinctionem infirmentur, sumpto exemplo à sophismatis dissolutione; quam Aristoteles tribuit in posterioribus. Cap. VII.

EXpeditis iudiciorum differentiis, quæ ad solutionē paralogismorum sunt necessaria, illud subiciemus modo, quod ultimo loco pro negocii magnitudine & absolutione dicere consilium fuerat. Sed priusquam ad hæc deueniamus ostendendum est, quid diuisio sit: ac diuisiua methodus. quo nam pacto hęc in usum artium & disciplinarum introducta sit, quæ sit eius uel necessitas uel utilitas, quibus partibus constet, demum unde in soluendis argumentis uim & efficaciam assumpserit. Sciendū quatuor haberi apud dialecticos rationes, & methodos tradendarum artium. Has & Ammonius, & Philoponus, & nostrates diuisiuam, definitiuam, resolutiuam ac demonstratiuam appellant. Diuisiuæ proprium est genus per differentias æque partiri. Definitiuæ quod quid erat esse, ex substantialibus expromere. Resolutiuæ composita in simplicissimas, ex quibus componūtur, partes resoluere. Demonstratiuæ quæsitum dato inesse

ex causis & principiis asserere. Porrò exempla harũ sunt: Diuisio est, ubi animal, in rationale & rationis expers seca- tur, aut in mortale atq; immortale. Definitio est, ubi ani- mal dixero substantiam esse animatam ac sensitiuam. Re- solutio, ubi animal in similes ac dissimiles partes, demum & has in elementa, ac elementa in formam & subiectum resol uerimus. Demonstratio, si animali dato ac proposito, illi uiuendi functiones inesse comprobauero, hoc modo: quod sentit ac crescit gignitq; uiuendi gradus nanciscitur, atqui animans gignit, crescit, ac sentit, iccirco animans uitæ fun- ctiones exercet. Harum uero differentiæ sunt, quoniam di- uisionum, quædam totum in partes secant, & hę dupliciter fiunt, uel cum totum in partes similes secemus, ut aqua uel oleum: uel indissimiles ut animal in caput & cætera mem- bra. Quædam uocem in significata deducunt ut pes, cum animalis & montis & nauis pedem significat. quædam ge- nus in differentias partiuntur. Aliæ subiectum in acciden- tia, ut hominum quidam candidi sunt, quidam nigri. aliæ ac cidens in subiecta distingunt, ut alborum, quodam est lac, quodam cicnus, quodam margarita. Definitio alia nominis est, & cum expromitur, statim in ethimologiæ significatio nem transit, ut homo, quasi ex humo coalitus dicitur. Alia rei, quæ à singulis causarum generibus exprimitur, ut à for- ma hominem finientes, dicemus id esse, quod ratione & mẽ te donatum est: à materia quod carnibus, ossibus, neruis ac tendonibus extructum est: à fine quod actione & contẽpla tione perficitur: ab efficiente causa, quod ex sole atq; homi- ne genitus est, sunt & alia finitionum genera sexcẽta, quæ suo loco dicemus, ubi earum diuisionem plena opera discu-

tiemus. Nunc hęc sufficiant nobis. Resolutio alia est quæ totum corrumpit, & ea est, quę cum totum diuidit, ipsum uere dissoluit, ac delet, quæ dissolutio, ac omnifaria corporis destructio nũcupatur. quædam ratione fit, ac totum diuidit citra rei interitum, cuius exemplum superius adiectum est. Demonstratio tametsi suas habeat differentias, hæc tamen nullam afferũt præsenti instituto necessitatem. Proinde harum naturam, ita constare dixerimus, ut diuisionem famulari resolutioni dicamus: definitioni demonstrationem. Quod si iuxta earum perfectionem considerentur, habent hunc ordinem ut prior sit demonstratiua, Secundo loco definitiua, tertio loco resolutiua, quarto loco diuisiua; & hoc ubi demõstratiua ita accipitur, quòd præstantissimam artem demonstrandi significet. ubi uero minus perfectam artem tradit ordo est. Definitiua, demonstratiua, resolutiua, diuisiua, ubi uero nostrum cognoscendi iudicium prospexerimus, hoc modo disponuntur, diuisiua, resolutiua, definitiua, demonstratiua. aut diuisiua, resolutiua, demonstratiua, definitiua. Cæterum tribus ommissis, ac de diuisione differentes, sciendum hanc nullam afferre in tradenda cognitione rerum necessitatem: utilitatem uero maximam, si Aristoteli credimus: licet & Stoici & Plato, necessitatem rebus imponere adstipulentur. Nos uero præcipuam maxime habere uim percipimus, quoniam uocum significatione diuisa, tum multiplici orationum sententia seiuncta, facile omnium paralogismorum genera infirmamus. quod ut ostendamus, sophisma eorum afferemus, quos Aristoteles in resolutoriis redarguit. Prius tamen cognoscamus diuisionem respondenti tantum utilitatem afferre: quoniam ex hac aduersarii rationes infir-

mat:ne utiquam arguenti, quoniam paralogizans diuisionē occultare ideo solet, quia nemo sua arma propalat aduersario, cum quo caute dimicandum est. Sed ut iam expositi loci sententiam afferamus, sciendum est, ꝙ cum Aristoteles in posterioribus resolutoriis demonstratiui syllogismi modum & structuram inuenire statuisset, tum ipsum esse scientialē aliquando per definitionē ipsius afferre decreuisset, in priori illius uoluminis parte, quam loco præfationis præposuisse Aristotelem, testatur Philoponus, demonstrationem, ex præcognitis fieri omnino contendit: tum quæ sint hęc præcognita inquirit. Verum duæ aderant antiquorū sectæ quæ Aristoteli aduersabantur, hinc sophistæ scire esse negantes, hinc Plato atq; Achademici scire esse reminiscentiam asserētes: quod in Menone Plato sub Socratis persona, aduersus menonem probat. Propterea in ea præfatione statuit Aristoteles utranq; sententiā, pro uiribus refellere. Qua de re quorundam attulit. sophistarum cauillum, quo illi redarguebant eos, qui scire esse defenderent, attulit & solutionem quā Socrates in Menone constituit, concludens scientiam reminiscētiam appellari: Sophisma huiusmodi est ex ignorantia elēchi peccans, hoc est confutationem faciens per redargutionem, cum ostendere uolumus aliquem contradictoria simul afferre: atq; hoc modo proponitur,

Scis omnem dualitatem esse parem?

Tunc dicente te scire omnem dualitatem parē esse, hunc in modum urgebāt, afferēdo duitatē manu contectā,

At qui dualitas hęc, dualitas est, igitur

Nouisti hanc esse parem, hoc tamen per absurdum esse fatebantur, quoniam si dualitatem illam non nouimus, nec ꝙ sit

par prius acceperamus: quo constito, asserere necesse est, ut idem sciremus & ignoraremus. Quo in loco Aristoteles respondebat, diuisione quadam cognitionis excogitata: Nam cognitio uniuersalis & particularis est. Vniuersale intellectus operatio est, particulare sensu ipso usurpatur. ut ꝙ omnis duitas par sit intellectu & pręcurrente quadã cognitione accepi, pariter ꝙ hæc duitas sit, sensu cognoui, nõ recordatione, ut Plato inquit: quod uero par sit, noui sub illa uniuersali, prius in mente concepta: Adiiciebat & Aristoteles, Theorema priusquam syllogizatum sit, notum atq; ignotum posse appellari, uerum diuersa ratione: siquidẽ notum est potentia, ac uirtute quadam, ignotum uero actu, & absoluta cognitione. Proinde dualitas hęc ꝙ par esset ignorabam priusquàm hoc colligerem partim, partim & sciebã. Ex hac duplici diuidendi methodo respondebat Aristoteles sophismati: primum ad peccantem materiam; responsione illa quæ instantia dicitur. Est enim instantia (authore Ammonio in prædicamenta) cum totam aduersarii sententiam negamus. Nam sophistæ deducere excogitabant idẽ sciri & nesciri, propterea hoc primum non sequi ostendit Aristoteles; quoniam exemplum de duitate nihil concludit, nam ꝙ hęc dualitas, dualitas sit, sensu acquiro, ꝙ par sit, noui sub illa uniuersali, quę aiebat, omnẽ duitatem parem esse, propterea non sequitur idem sciri & ignorari, depromitur autem hęc solutio ex themistii uerbis, quę hunc in modum (barbaro uertente) leguntur, „ Nam qui scit omne triangulum duobus rectis pares habere angulos interiores, nec sciat hoc triãgulum esse, quod hac scœda delineatum sit, cum primum oculos ad hoc triangulum coniecerit, statim utiq; agnoscet & discet:

,, discet:non tamen eodem modo agnoscet & discet. Sed di-
,, scet triangulum esse, agnoscet duobus rectis pares habere.
,, Nam triangulum esse nunc demum uidit didicitq́;, sed habe
,, re duobus rectis pares, in illo uniuersali pridem cognouit.
,, Quoniam enim cognitio designati huius trianguli duo hæc
,, requirat, & ut triangulus esset, & ut duobus rectis æquales
,, habere intelligatur: Primum, idest triangulum esse conspe
,, ctu usurpamus:atq́; ita discimus. Alterum idest, duobus re
,, ctis æquales habere syllogismo complectimur. Hæc ex the
mistio Aristotelis solutio est per instantiam, nec refert si mo-
do dualitatis, modo trianguli exemplum acceperimus. Ve-
rum altera est solutio per fiduciariam improbationem, cum
scilicet aduersario concedimus totũ quod ipse proposuerat,
uerum propositum non colligere adhuc ostendimus. Aie-
bant sophistæ fieri ut idem esset cognitum & ignoratum: ue
rum inquit Aristoteles hoc totũ uobis concedimus: nec per
absurdum hoc esse ex secunda diuisione confirmat. Nam
contradictio est eiusdem, secundum idem & similiter:pro-
pterea idem scire, & nescire, partim scilicet potẽtia, partim
actu, uel simpliciter cognoscere & ignorare idem, ueram fa
cit contradictionem: sed imperfectè rem scirem, eandemq́;
distincte ignorare, omne contradictionis iudicium tollit.
Propterea ita dicendum est ad sophistas, cum proponunt,

Tu inquis noscere omnem dualitatem esse parem:
Hęc est dualitas, iccirco

Nouisti hanc esse parem, sed hoc est per absurdum, quoniã
hanc esse dualitatem prius ignorabas, quare idem intelligis
& ignoras. Soluendum inquit Aristoteles hoc est, quoniam
ea maior propositio tu noscis omnem dualitatem esse parem

secanda est, nam si distinctè ac perfectè illud accipiatis, hęc conceditur uobis, uerum quod quæritis non concluditis, quoniam uultis manifestam redargutionem efficere, non tamen efficitis, quoniam cum ostenditis me non nouisse hāc esse parem dualitatem, id uerum est distinctè atq; absolutè: falsum tamen secundū quid, quia hoc noui in uirtute uniuersalis propositionis, ꝙ omnis dualitas par sit. Sed enim uideamus hoc Aristotelis uerbis optime congruere, qui hunc in modū proponit, Fit autem ut quæ cognoscimus, eorum quædam prius cognouerimus, quorundam uero cognitionem accipiamus, ut quæcunq; sub uniuersalibus sunt, quorum habetur cognitio: Quod enim omne triangulū, habeat duobus rectis æquales, prius cognouimus, Quod autem hoc quod est in semicirculo triangulum sit, simul ex inductione cognoscimus. Hactenus prior diuisio explicata est; qua syllogismi materiam infirmat, post paucis interiectis alteram sectionē addicit hoc modo, Ante uero quàm facta sit inductio, uel ratiocinatio, partim fortasse nos scire, partim nescire dicendum est: quod enim non sciuit an esset simpliciter, id modo aliquo sciuit, quod duobus rectis pares habet simpliciter: Sed manifestum ꝙ ita quidem scit, quoniā uniuersaliter scit: simpliciter autem non scit. Ex his uerbis quasi fiduciariam improbationem tangens Aristoteles idē sciri & nesciri posse annuit: non tamen secundum idem. Propterea quatuor ex illa ratione extruduntur. Primus est dualitas, alter esse parem, Tertius simpliciter cognosci, Quartus simpliciter ignorari, Illud enim diuisionis ingenium est, ut unū in multas partes secet, propterea respondens, ex uno termino duos faciens, aut ex unica propositione duas inueniens, paralo-

gismorum uim & laqueum facile subterfugit. Nam proposita distinctione, partem aduersario concedimus & partem nobis aliam tribuimus: unde uis cauilli non est ꝙ amplius gliscere ac turgere possit.

Propositam methodum, ex uariis Platonis locis selectam, utilem & accommodatam esse ostenditur ad diluendos paralogismos.
Cap. VIII.

PLato in Menone, inter cætera, quorum inibi disputatio pertexitur, Socratem alloquentem sophistam, nomine menonem introducit, qui dialogo nuncupationem dedit: hic enim cum sapientissimo Socrate contentiosam habēs dissertationem, præsertim de uirtutis inquisitione, sermonem captiosum & tendiculis refertum excogitat. Sed Socrates anxie intrepideq; interrogat menonem, ut definitionem uirtutis aperiat. Contra stat Menon, ostenditq; uirtutem nequaquam sciri posse, hoc argumento. Aut uirtutem noscis, aut non? Si noscis nihil inquirendo, uestigandoq; intelligis, sed quod prius scieras addiscis: quod perabsurdū est. Si ignoras igitur cum uirtutem offenderis, eam nūquam cognosces: ut si fugitiuum seruum ammiseris, quem non cognoscas, nimirum & si illū offendas, non deprehenderis. Propterea inanis & superuacanea est omnis uirtutis inquisitio. Cui obiectioni ita obsistit Socrates fieri enim testatur ut seruum inueniendo, remmiscar eum esse fugitiuum hominem, quē quæro. proinde hinc & uirtutis inuentionem haberi, quoniam & si huius nullam in prę̨sentia cognitionem teneam, fit ta-

men ut reminiſcentia quadam illius notitiam recipere poſſim. Propterea hęc in Socratis ſermone diuiſio eſt: notitia duplex eſt, altera recens & noua, altera ex reminiſcentia deprompta: hac de cauſa Menonis cauillus infringitur, nam cum ipſe ſumit, aut uirtutis cognitionem poſſides, aut non? non poſſidere aiendum eſt: cum uero ſubſumit, igitur cũ ipſam offenderis non agnoſces, affirmandum eſt ſi de recenti, & noua cognitione intelligamus, negandum ſi de ea, quæ in reminiſcentia conſiſtit, intelligat Menon. Verba Platonis placuit in medium afferre, ut eius ſermoni congruere oſtendamus quæcunq; dudũ attulimus. Ait enim ipſe SOCRATES at unà tecum hoc diſcutere inſtitui, quid ue ſit uirtus inueſtigare. MENON, at quò nam iudicio id inuenies ò Socrates? quod quidẽ omnino ſit neſcias? quale enim tibi proponens id quod ignoras inquires? aut etiam ſi in illud incidas, quo nam ſigno id quod ignoraueras, eſſe illud agnoſces? Hactenus Menonis argumentũ tum SOCRA. intelligo quid uelis ò Meno. At tu animaduertis ne quàm litigioſam argumentationem in medium adduxiſti? quæ uidelicet homo neq; quod noſcit, neq; quod ignorat, inquirit. &c. uerum nonnullis interiectis, argumenti uim hoc modo infirmat, inquiens; Cum enim uniuerſa natura conueniens ſit, ac ueluti ſemper ſibi conſtans, & animus omnia cognouerit nil uetat, hominem unius cuiuſdam reminiſcentiam habens, quam diſciplinam appellant, cætera omnia memoriæ repetere: Si quis adeo animo conſtet, ut explorando minime fatigetur. quærere igitur, ac diſcere reminiſci quodam eſt. Hæc Socrates.

Idem ex sophista, uel de ente ostenditur.
Cap. IX.

Locus est in dialogo de ente, ubi hospes & Theætetus colloCuntur. Nam probaturus hospes omnia moueri, ac quiescere omnia, quorum perabsurdũ maxime est utrũq;, ita proponit, primum ostendens omnia moueri, hac ratione; quoniam ab eo quod iure est, non potest & uita & motus & anima abesse; nam si cum sempiterna uita, anima coniungitur, igitur & motus, quoniam infœlicissimum esset ens nõ possidere omnium rerum perfectionem: uerum cum ex motu quædam acquiratur perfectio, non uidetur motum ab ente quod uere existit esse submouendum. Hic primus est paralogismus. Alterum quo omnia quiescere adstruit sic subnectit, Nam quod uere & iure ens est, id eodem modo & circa idem consistit: quod ita consistit immobile est, iccirco immobile est ens, quare omnia statum suscipiunt & quietẽ: quod perridiculum est. Horum paralogismorum uis, inde confirmatur, ꝙ ens ita accipiunt, cum ipsum esse permanens faciunt, ac si totum ens uelut unum stabile & permanens intelligatur: quod concedendum non erat. pariter cum ipsum esse mobile assumimus, ueluti totum ens, motui obnoxium acceperamus. quod nec agendum erat, dicendũ tamen (ut inquit Plato *) Ens non esse unum ut parmenides adstipulatur: & cum quæritur, an mobile, an stabile sit, dicendum nec motum, nec statum continere totum ens, Sed aptum esse ad utriusq; informationem, pro modo & occasione ipsius. Verba* Platonis *sunt,* HOSPES *quid uero, dic per* Iouem *reuera motum, uitam, animam, sapientiam nunquid ab eo, quod*

,, *omnino ac uere est separari prorsus credendum? neq; uiuere ipsum neq; sapere, neq; uenerandum, sanctamq; mentem habere: sed immobile, stabileq; esse?* THEÆTETVS, *absurdum nimis id hospes, si concedatur.* HOS. *nũquid mentem quidem habere, uitam uero minime?* THE. *qui isthuc?* HOS. *an hęc utraq; inesse illi dicemus, non tamen ab eo in anima contineri?* THE. *at quo nam modo alio contineret?* HOS. *utrum mentem, uitam, animam habere dicendum, immobile tamen cum omnino sit, animatum consistere?* THE. *hæc omnia mihi ratione carere uidentur.* HOS. *motum igitur & motionem tanquã existentiam adesse fatendum.* THE. *quid obstat?* HOS. *ex hoc ò theætete sequitur mẽtem, nulli rerum immobilium usquã ullo modo de ullo adesse, hæc quo ad priorẽ argumentationem. nunc aliam ita subnectit,* HO. *uidetur tibi, citra quietem existere unquam posse, quod dicitur, Secundum eadem, eodem modo? & circa idem?* THE. *neutiquã. &c.* Solutio *subnectitur, paucis interiectis, hoc modo,* ,, HOS. *ergo tertium quiddam ipsum ens cogitas: & tanq̃ sub illo motus & status contineantur, comprehẽdis utraq;: atq; eorum in essentia communionem respiciens sic esse ambo denominas.* THE. *uidemur re uera tertium quiddã ipsum ens uaticinari, quãdo motum & statum esse dicimus.* HO. *hac de causa ipsum ens, ambo ista motus & status non est, sed propter hęc aliud.* THE. *apparet.* HO. *ens itaq; suapte natura neq; stat penitus, neq; mouetur hęc* Plato. *quæ duę fallacię, si in Aristotele conferantur, à secundum quid ad simpliciter appellari possunt. Termini quatuor in utraq; consistunt. Prior habet hos: ens simpliciter,*

ens in parte mobile, ens in parte non mobile, motus. deinde alia, ens simpliciter, ens in parte mobile, ens in parte stabile, quies.

Eadem *soluendi ratio ex* Protagora *in medium affertur.* Cap. X.

PRotagoras *apud* Platonem, *sophista quidam erat publicus & mercenarius, cui adolescentes pecunias inutiliter erogabant: delectati eius mira & incredibili facũdia in dicendo, refellendoq́; aduersarii partes.* Hunc cũ Socrate Plato *differentem introducit, ita tamen ut inanem, & contẽtiosum ineruditumq́; hominẽ esse ostendat. hunc eruditè* Socrates *carpit, confutatq́;* Verum *inter cætera, de quibus disputatio habetur, extat controuersia, an ex* Simonide, *hominem fieri bonum facile, an difficile sit, rursus utrum* Simonides *recte dixerit an perperam.* Socrates *huic respondens,* Simonidem *defendit, sed* Protagoras *contentiosam disputationem exorditus.* Socratem *uult refellere, ac* Simonidẽ *sibi aduersari omnino commonstrare.* Verba Platonis *adduxi, ut & ratiociniũ & redargutionem perciperent, quicunq́; in hoc genere exercitationis uersantur, ait enim* Protagoras: *Dicit* Simonides *ad* Scopam, Creontis Thessalici *filium,*
„ *difficile esse uirum uere bonum fieri, manibus, pedibusq́; &*
„ *mente tetragonum, id est quadrangulum, absq́; uituperatio*
„ *ne fabrefactum.* Tenes *ne memoriter carmina: uel ut re*
„ *feram expetis?* SOCRATES *nihil opus est: teneo nãq́;*
„ *& diligens mihi horum carminum cura fuit.* PROTA-
„ GORAS. *bene loqueris: utrum bene, recteq́; dixisse tibi*

,, uidetur Simonides an nō? SO. immo optime. PRO. ui
,, detur ne recte loqui poeta, si ipse sibimet contradixerit.
,, SO. minime. PRO. attende igitur quam diligētissime
,, SO. satis ò bone uir attenti sumus. PRO. in eisdē car-
,, minibus, postea subdit, Pittaci licet sapientis uiri sententiā
,, absonam sibi uideri; qua inquit, difficile est bonum manere,
,, cernis eundem Simonidem hęc & superiora dixisse? SO.
equidem. Hactenus uis cauilli. Huiusce imposturę nodum,
paulo post ita dissoluit Plato: nonnullis quidem adiectis. Nō
,, enim dixit Pittacus, difficile esse uirum fieri bonum, ut Simo
,, nides, sed bonum perseuerare: est autem non idem ò Prota-
,, gora, sicut arbitratur Prodicus ille, esse & fieri. Si autem
,, non idem est esse, quod & fieri, haud quaquàm sibi ipsi Si-
,, monides contraria ponit. Hæc solutio ex diuisione uerbi fie
ri & permanere uim capit. Sed & Socrates, suam quoq;
tribuens solutionem, in eodem dialogo, aliis interiectis; prose
,, quitur, Quare compendiose formam & consilium huius poe
,, tę exponemus. Proponit enim in singulis uersibus uerba
,, Pittaci deprehendere: ait enim paulo post fermè hunc in mo
,, dum, quod effici uirum bonum difficile uere; possibile tamē
,, ad tempus. Factum uero eo in habitu perseuerare, esseq;
,, bonum ut ipse ais ò Pittace, impossibile est: neq; humanum:
,, sed solus hoc deus munere fungitur: hominem uero ita bonū
,, perseuerare, ne rursus labatur, impossibile est, quem sors ino
,, pia torquere solet.

Sed ne diutius studiosos morer, sciendum bis aut ter in eu-
thidemo eandem methodū soluendi diuinum obseruasse Pla
tonem: bis etiam in minore hippia: ac semel in Gorgia. Hęc
si studiosis curæ sint, poterunt diligentissime uideri. Cęte-

rum

rum ut ostendamus, per hanc dissoluendi rationẽ, omnia paralogismorum genera diuidi posse, ac in quatuor terminis peccare, omnes superiores arguendi formas percurremus: sumpto ab ipsa æquiuocatione initio.

AEQVIVOCATIONIS SOPHISMA.

QVilibet homo animal est,
Atqui figura depicta homo est, igitur
Figura depicta est animal.

Maior scinditur: si enim ita proponatur ꝙ homo sit animal, hoc est, ꝙ tam uiuus homo quam pictus animal sit, falsa est, minore uera existente. at si homo uiuum tantum hominem proponat, maior uera esse poterit, minore existente propositione falsa. Ex his constat, ubicunq; aliquis respondet, ipsum oportere ex unica propositione, duplicem eam constituere: rursus omne sophisma cum diuisione dissoluitur. Quatuor habere terminos necesse est, ut hic termini sunt, homo uiuẽs, homo pictus, figura, animal.

AMPHIBOLOGIÆ EXEMPLVM.

QVicquid uolat, animal est pennatum,
Sagitta uolat, iccirco
Sagitta est animal pennatum.

Si sensus sit in maiore, ꝙ quicquid proprie uolat pennatum sit animal, infirmata minore, ipsa confirmatur. Si uero & proprie & metaphorice illud intelligat, minore concessa, extruditur maior, ut mendax. Quatuor termini erunt, uola-

re proprie, uolare improprie, sagitta, pennatum animal.

COMPOSITIONIS ET DIVISIONIS EXEMPLA.

¶ Vicunq; numerus, ex duobus & tribus conficitur, est duo & tria:

Quinarius ex duobus & tribus conficitur, iccirco quinarius est duo & tria.

Si maior composita afferatur falsa est, minore uera existente. Si uero diuisim accipiantur, falsa est minor, uera existẽte priori propositione.

Quo uides interfectũ esse Socratem, eodẽ interfectus est:
Oculo uides interfectum Socratem, iccirco
Oculo est interfectus Socrates.

Si maior sumat particulam Σquoꝫ ut coniungitur cum uerb Σuidesꝫ hoc modo prior propositio uera est atq; composita, minore falsa existente, ubi uero eadem particula, cum eo quod est Σinterfectum esseꝫ construatur, falsum dicit, & minor uerum. Quatuor termini prioris decipuli sunt, ex duobus & tribus composite: ex duobus & tribus diuisim: Quinarius: duo & tria. sequentis uero, Quo adiunctum uides: Quo, adiunctũ interfectum esse: oculo: Socrates.

ACCENTVS EXEMPLVM.

Quicquid solet terrere horrendum est:
Colonus solet terere, igitur
Colonus horrendum quodam est.

Maior si sumat terrere, media syllaba producta, uera est, minore falsa existente. Si uero media correpta, minor uerissima est, at maior non uera. Quatuor termini sunt terrere, terere, horrendum, colonus.

FIGVRÆ DICTIONIS EXEMPLVM.

QVæcunq; induitur ueste candida, fœmina est,
Catilina induitur ueste candida, igitur
Catilina est fœmina.

Nodus est; si maior sit pro fœminino genere accepta, uera est, minore existente falsa. Quod si maior proponat masculinum genus ac fœmininum uerum dicit minor, falsa est tamen maior, & aduersus leges sermonis proposita est. Quatuor termini, quęcunq; pro masculino: quęcunq; pro fœminino genere: mulier, Catilina.

SECVNDVM QVID AD SIMPLICITER EXEMPLVM.

QVi malus est orator, orator ille est:
Callias malus est orator; iccirco
Callias orator est.

Si maior oratorem in utraq; uice, secundum eandem significationem accipiat uera est sed nugax: Si uero accipiat malum oratorem simpliciter esse & perfectum oratorem, falsa est, minore uerum proferente. Quatuor termini sunt, orator simpliciter: orator secundum quid: Callias: malus.

IGNORANTIÆ ELENCHI EXEMPLVM.

CIcero albus est secundum dentes:
Cicero niger est supercillia, igitur
Cicero albus est & niger.

Si conclusio sumat Ciceronem esse album & nigrum secundum partes uera est, si uero simpliciter illud accipiat, falsa dicitur, nec sequitur ex propositionibus in parte sumptis.

quatuor termini sunt Cicero: album esse in parte, Cicero album esse in toto, Cicero nigrum esse in parte, Cicero nigrũ esse in toto.

PERITIONIS PRINCIPII EXEMPLVM.

ILle discipulus est, qui praeceptorem habet:
Atqui Aristoteles fuit Platonis discipulus, igitur
Plato fuit Aristotelis prçceptor.

Quoniam ex hoc loco (ut supra monuimus) uera cõclusio colligitur: at praemissae aeque dubię assumũtur atq; cõclusio; iccirco alia ratione à cęteris longe alia haec sophismata diluuntur: atq; hoc modo, si maior nota sit, conclusio non erat syllogizanda, quoniam aeque nota est ac illa: si uero maior ignota est, ita & de conclusione aiendum: nam ita dubia est syllogizata conclusio, quemadmodum antequàm syllogismo colligeretur.

CONSEQVENTIS EXEMPLVM.

SI aliquid lac est, id candidum est;
Sed aliquid candidum est,
Igitur lac est.

Si maior propositio assumat, cuicunq; lacti candorem inesse, uera est, sed minor extra propositum subsumitur: est autem pro minore, secunda illa propositio intelligenda, quae inquit Σ sed aliquid candidum est Ʒ non enim hic proprie minor propositio & conclusio, ut in caeteris habetur. Quod si maior accipiat, quodcunq; candidum inesse lacti, falsum dicit, minore uera existente.

NON CAVSÆ VT CAVSÆ EXEMPLVM.

Anima & uita idem sunt:
Atqui generatio est corruptioni opposita,
Mors corruptio est quædam uitæ contraria:
Atqui anima & uita idem sunt, igitur
Vita est generatio, & uiuere generari.

Insulsissimę huiusce rationis uim hinc deprehendimus, q̄ si intelligatur, hanc cōclusionem falsam sequi ex ea prima omnium propositione, hoc negandum uenit: nam ex ea collecta est, quæ tertio loco proponitur. Si uero non acceperimus ex priori propositione falsum theorema esse collectum, nihil cōcludit sophista. Termini sunt nouem; Anima: uita: idē esse: generatio: contrarium corruptioni: mors: corruptio: uiuere: generari.

PLVRIVM INTERROGATIONVM VT VNIVS EXEMPLVM.

Putas hominem & rudibile animal esse rationis cōpos?
Si non, igitur homo non erit rationis compos:
Si sic, igitur rudibile animal rationale erit.

Huic, ac consimilibus cæteris, hac lege adhibēda solutio est, si maior propositio, quæ sub interrogationis forma affertur, sumat utrum æque homo & rudibile animalia sint rationalia, negationem dicemus; minor uero in proposito non est, quoniam partē subsumit duntaxat: quod si pro altera parte sumatur maior, sectione indiget, ita ut uera pars colligatur, falsa uero excludatur. Termini huiusce decipuli sunt, homo in parte, rudibile in parte, homo & rudibile in toto, rationis compos, Hæc itaq; lucidè & adamussim in mediū

producta, artem illam soluendorum paralogismorum unico exemplo tradidimus. Quam ita posteriores despexerunt, ut ne quidem illius uestigium appareat. Hanc igitur ueluti ab inferis reuocare statuimus. Cæterum liberalium artium professores ita exoratos esse uelint ut diligentiam hanc qualencunq; nostram æqui boniq; faciant, ac Deo opt. Max. Si quid uel eruditionis, uel utilitatis ex scriptionibus nostris acceperint, totum id acceptum referant: qui cum summa atq; immensa ueritas sit, in rebus dubiis ueritatis & scientiæ illustrationem molitur.

QVÆDAM VETVSTISSIMA CAVILlorum exempla, ad exercitationem soluendi recensentur. Cap. XI.

CÆNEI Cauillus.

PRobaturus hic ignem, celerrimam habere generationem, hoc syllogismo (authore Aristotele) utebatur, quod celerrime generatur, in multiplicata analogia generatur, atqui ignis in multiplicata analogia crescit generaturq;, iccirco ignis celerrime generatur.

SOLVTIO.

PEccat hic quia paralogismus est ex ambabus affirmatiuis in secunda figura.

ANACHARSIDIS cauillus.

VBi sunt uites, non sunt tibicines.
Apud Scythas non sunt uites, igitur
Apud Scythas non sunt tibicines.

SOLVTIO.

EX non causa ut causa syllogizat: non enim quia uites non sunt apud scythas iccirco non sunt tibicines, sed quoniam exhilarationem non habent; quæ postea ex uini potione fit, quod uites deinde producunt.

BRISSONIS cauillus.

Quadraturus hic circulum, hac ratiocinādi forma ute batur, inter maius & minus est dare æquale, sed pro posito circulo est dare quadratum intimum & extimū; hoc quidem maius, illud uero minus, igitur & æquale quadratū medium circulo dabitur, quod est propositum.

SOLVTIO.

EX non causa ut causa ratiocinatur, quod ex primo li- bro elenchorum tum ex resolutoriis Aristotelis unus- quisq; perspicere potest. eodem modo & Hippocrates syl- logizabat (authore Aristotele in elenchis) & Antipho; rur sus & Zeno cum probaret, melius esse ut à cœna sit ambulā dum, non medicā, sed cōmunē rationē & causam suscipiēs.

CRATIS cauillus.

CRates cœlum clibanum esse statuens, hunc in modum ratiocinari solebat, ubi collocantur carbones igne edu cati, demum in cineres conuersi, inibi est clibanus: atqui ho- mines, animalia quæq; & plantæ sole educantur, qui cœle- stis ignis est, demum in cineres resoluimur, cœlum igitur cli- banus quidam est, uerba huiusce insulsi hominis hæc sunt, ut Aristophanes irridendi occasione Socrati obiicit.

Ἐνταῦθ' ἐνοικοῦς ἄνδρες οἳ τὸν οὐρανὸν
Λέγοντες ἀναπείθουσιν ὡς ἔστι πνιγεὺς
Κἄστι περὶ ἡμᾶς οὗτος ἡμεῖς δ' ἄνθρακες.

SOLVTIO.

HIc est fallacia æquiuocationis: quoniam metaphorice sol ignis dicitur, rursus inepta quædam est inter homines & animalia similitudo cum carbonibus.

ANAXAGORÆ cauillus.

LItem & concordiam, statuens Anaxagoras naturaliũ rerum esse principia (referente Aristotele) hoc paralogismo hæsitabat, Elementa simul redacta, amoremq́; contrahentia mundum corrumpunt, Chaos elementa redigit, simulq́; omnes eius partes amica coniũctione cõponit, Chaos igitur est mundi dissolutio.

SOLVTIO.

AMicitia in rebus animatis & præcipue uoluntate prę ditis consistit: improprie in rebus anima deficiẽtibus, deceptio est de genere earum quæ ex æquiuocatione fiunt.

HERMINI cauillus.

QVod aliquid excedit, est maius excesso,
Atqui olera excedunt terram, igitur olera sunt maiora tota terra.

SOLVTIO.

A Secundum quid ad simpliciter procedit: nam excedere duplex est uel secundum totam corporis molem & hoc modo uera est prior propositio assumpta: uel secundũ solã altitudinẽ, uerũ hoc modo maior propositio nõ uera est.

PLATONIS cauillus.

IN Epinomide Plato elementa animata esse constituens, quoniam nefas sit aliquam mundi plagam, expertem animæ statuere, sic ratiocinatur, Quælibet animantis corporis partes anima & uita donatæ sunt, atqui Elemẽta sunt ani-

mati

mati corporis partes, uerbi gratia mundi: iccirco elementa anima prędita sunt.

SOLVTIO.

Aequiuocationis nota cōmittitur: non enim animal uniuoca ratione de corruptibilibus uerificatur, ut de mūdo, proinde maior assumpta uera est de animantibus interitui ac generationi obnoxiis, non autem de animali diuino & incorruptibili, nam hoc improprie animal dicitur.

DIONISII Cauillus.

Dionisius tirannus (authore Valerio) barbam Apollinis suffuratus, hoc ridiculo sophismate utebatur. Barba apollini non inest, sed aurea barba apollini admota est, igitur barba ab apolline demenda uenit.

SOLVTIO.

Aequiuocatio est, quoniam barba quę pilis constat, demenda est ab apolline, non quę ad decorem deorum ex hominum pietate ac religione conficitur.

HERMOGENIS Cauillus.

Omnis homo mendax est: atqui dicit hominem mendacem, homo ille est, igitur & qui dicit hominem esse mendacem mendax est.

SOLVTIO.

Ex ignorantia elenchi fit; non enim eiusdem est, secundum idem & similiter, nam maior illa uera est pro aliquo certo tempore, falsa pro quocunq;.

LEVCIPPI Cauillus.

Qui insanus est, solitudinem petit: Criptolaus solitudinem petit, igitur Criptolaus insanus est.

SOLVTIO.

EX consequentis deceptione procedit, ubi termini non reciprocant ad inuicem: rursus ex utraq; est affirmatiua in secunda figura: quo fit ut & ignorantiam elenchi committat.

AVLI GELLII Cauillus.

QVod ego sum, tu non es: atqui ego homo sum, igitur tu non es homo.

SOLVTIO.

AB accidente hæc ratio contexitur.

OLIMPIODORI platonici cauillus.

ANimam hic probaturus, numerum esse, seipsum mouẽtem, ut platonicæ blandiretur definitioni, hoc more ratiocinabatur, Anima numerus est, Anima seipsam mouens est, igitur anima numerus est, seipsum mouens.

SOLVTIO.

PRincipii petitio fit: quod enim dubium est assumit, & idem. asserit quod syllogismo construendum erat.

GALENI SOPHISMA.

QVod in calidi, frigidi, humidiq; & sicci mixtura cõsistit, temperatura quædam est, atqui rationalis anima in calidi, frigidi, humidi, ac sicci mixtura consistit, igitur rationalis anima temperatura est.

SOLVTIO.

SVmitur consistentia in calido, frigido, humido, ac sicco pro eo quod functiones in illis exercet, & pro eo quod ab ipsa ex toto innascitur permixtione: uerũ æquiuoce. Propterea anima rationales habet functiones à pmixtione acceptas, nõ tamen substantiã ex permixtione nanciscitur.

SIMPLICII Cauillus.

CVm cœlum probaturus esset simplicius, ex purioribus elementorum particulis, siue eorum sumitatibus, constare, hoc ratiocinio abutebatur, quod uisibile est, corporeũ est, ac ex elementis conditum, cœlum uisibile est, igitur corporeum & elementis conditum.

SOLVTIO.

ET si maior falsa sit, quoniam & color uisibilis est, non tamen corpus ex elementis conditum. peccat tamen ex fallacia accidentis uocata, quoniam uisibile accidit, eo quod est ex elementis conditum: nam ordinem substantialẽ hæc non simul obtinent.

PARMENIDIS Cauillus.

QVicquid est citra ens, non est ens: atqui quod non est ens nihil est, igitur ens est unum.

SOLVTIO.

SOluitur bifariam: tum quoniam syllogisticam formã nõ seruat, tum quoniam ex æquiuocatione deductum est, ut fusius est uidere in phisicis auscultationibus.

MELISSI Cauillus.

QVod factum est habet principium: uniuersum non est factum, quia ex nihilo nihil fit, igitur uniuersum non habet principium, iccirco est infinitum.

SOLVTIO.

PEccat confutationis inscitia, tum ex consequentis fallacia, ut statim apparet.

HERACLITI Cauillus.

QVicquid caret consistentia non cognoscibile est: caduca carent consistentia, igitur non sciri possunt.

SOLVTIO.

QVanquàm minor sit mendax, ꝙ mortalia quęq́; certo quodam tempore, suã non habeant consistentiã: consistentiæ tamen nomẽ ambiguum est, itaq́; eius multiplicitas est secanda: nam quædam solida est & firma quæ ad scientiam pertinet: quædam accidentalis quę ad scientiam non attinet, itaq́; quatuor termini sunt, consistentia solida, consistentia accidentalis, caduca, non cognoscibile.

SVIDÆ Cauillus ex M. T. Cicerone.

CRœsus halyn penetrans, magnam peruertet opũ uim.

SOLVTIO.

HAec oratio amphibola est, quoniam peruertere duplex significat, seu dupliciter construi potest. & ꝙ Crœsus dissipabit aliorum uel propriam opum uim.

INCERTI authoris siue Crantoris Cauillus.

MOtum quiescere aliquando est possibile: atqui cœlũ motum est, igitur cœlum possibile est quiescere.

SOLVTIO.

DIuisionis deceptio fit: quippe quoniam perperam modus collocatus est.

EPICVRI Cauillus.

EPicurus nihil ultra sensum uestigans, solem esse pedaneum hoc argumento nititur comprobare: quod sensu cognoscitur, id uere existit, igitur quod sensu non cognoscitur, non existit, at sensu solem pedaneus uidetur, uere igitur pedaneus est: non tamen maioris magnitudinis esse percipitur, iccirco maiorẽ habere orbem q̃ pedaneum falsum est.

SOLVTIO.

DVpliciter peccat: in materia quidem, cum aliud sit uideri, aliud esse. rursus peccat ex fallacia consequentis.

ZENONIS Cauillus.

INfiniti non est principium, infinitus est motus solis, quoniam super continua magnitudine fit, igitur non habet principium, quod non habet principium, non fit, igitur motus solis non fit, quare sol non mouetur.

SOLVTIO.

NOn fieri bifariam est: uel quia cum semper sit, non indiget generatione, uel quia nondum fit, motus non fit quia semper est, Cauillus uero probat de eo quod generandum est, quod si principium non habeat, non fit, & ex consequenti non est, deceptio est à secundum quid ad simpliciter.

DAMASCI Platonici Cauillus.

PRobaturus hic aduersus peripateticos sermonem non ad placitum esse, sed à natura sic ratiocinatur, homo natura est, quod ab homine fit à natura fit, sermo fit ab homine, iccirco fit à natura.

SOLVTIO.

NOminis illius Naturæ æquiuocatio est: si quidem natura duplex naturans & perficiens dicta, tum naturata & perfecta: probandum igitur erat sermonem à natura fieri priore significatione dicta, non autem secundum posteriorem, quod tamen non efficiebatur.

DIONISODORI Cauillus.

VIderi sapiens est utile, sophista sapiens uidetur, sophistam igitur esse est utile.

SOLVTIO.

SI utile idem sit ꝙ honestum maior falsa est, nec sequitur ipsa conclusio. Si uero pro quolibet cōferente sumatur, maiorem ipsam & conclusionem concedimus.

ZENONIS Cauillus.

DIogenes Babilonius, & Chrisippus opinati sunt (ut refert Galenus in secundo libro de placitis Hippocratis & Platonis) Zenonem hac ratione commode & diligenter demonstrasse, cor esse mentis & rationis initium. Ratio Zenonis hęc est. Vnde procedit uox, inde & dearticulata uox & Oratio ipsa procedit: à ratione autem & mente oratio procedit, igitur & uox à ratione procedit. Quòd si cerebrum esset rationis principium, uox à cerebro emitteretur: si uero uox à cerebro emitteretur, nō ergo per guttur emitteretur. Constat autem uocem non ex capitis sedibus, sed ex inferioribus cordis scilicet sedibus per asperam arteriam emitti à uoluntate nostra, quare non cerebrum, sed cor erit rationis principium.

SOLVTIO.

ERrat Zeno, quoniam fallacia æquiuocationis abutitur. nam (ut inquit & ipse Galenus eodem in loco) secanda est illa præpositio græca ἀπὸ qua Zeno utebatur: quæ prępositio pro ἐξ & pro ὑπὸ siue ab solet usurpari. non enim idem est ex aliquo fieri quod ab aliquo. Si igitur in Zenonis argumento ἀπὸ præpositio pro ἐξ assumatur, uera est oratio quæ ait, ꝙ si uox à cerebro tanquam ex ua-

se emitteretur, non per guttur emitteretur: Si uero pro ὑπὸ *in eadem ratione Zenonis assumatur* ἀπὸ *falsa est prædicta oratio. sensus enim est* ꝙ *si uox à cerebro tanquam à facultate emitteretur, nequaquàm per guttur emitteretur: ut deducit Galenus de lotio ac cæteris excrementis humani corporis.*

SOPHISMATVM FORMA A *præcedentibus longe alia.*

SCiendum aliud esse decipiendi genus, quod in percunctationibus & responsionibus reiteratis utrinq; uersatur. Fit hoc cum sophista aliquid interrogat, hac una tantum ratione, ut socium decipiat, ad gloriam, non ad ipsum ueritatis studium. Hic enim facilem primum quæstionis ingressum præparat, blanditurq; primum aduersario, escam, more piscantium respondenti proponens, post diuerticulis quibusdam procedens, aduersarium propriis laqueis carpit, ita artificiose & apparenter, ut manifestam habere redargutionem uideatur, nam & pugnantia dicere cogitur, & inconstantem habere omnino sermonem. Hoc genere arguendi non ad deceptionem, sed ueri inquisitionem delectatus est Socrates: præcipue autem hoc utebatur, ubi cum loquacibus sophistis dissertationem habebat, ut scilicet sophistas propriis armis redargutionibusq; refelleret. Quod & in minori Hippia *facit* Plato, *& in* Protagora, *ubi* Hippiam *ter quater ue, aut amplius pugnantia dicere cogit:* Protagoram *uero ita excandescere facit ut & pudore & iracundia totus flagraret. So-*

phistę uero qui in hoc genere exercitationis maxime excel-luerunt, fuerunt Prodicus, Melissus, Zeno, præcipue uero Parmenides ut Plato in sophista testatur. Iis accessere Hippias Eliensis, Callias Hipponici filius, Paralus, Charmides Glauconis, Xanthippus, Philippides, Antimirus, Iccus Tarentinus, Selybrianus Herodicus, Pythocles Chius, de quibus mentio incidit apud Platonem in Protagora. Inter omnes uero maxime noti sunt Euthydemus & Dionisodorus, de quibus in litigioso apud Platonem sermo habetur. Hi enim cliniam confutant, deducendo ipsum ad manifestam redargutionem: quod genus sophismatum, ut euitare interdum possimus libet, Cliniæ ac Euthydemi tum & Dionisodori uerba ex Platonis litigioso exprimere, ait
,, *enim Plato*, EVTHYDEMVS, *utri sunt o clinia*
,, *homines qui aliquid discunt? sapientes ue? an inscii? Re-*
,, *sponderat autem* Σ *clinias* Σ *sapientes esse qui discunt. ad*
,, *quem Euthydemus: uocas præceptores aliquos an non?*
,, *assensus est. an non præceptores, discentium præceptores*
,, *sunt? quemadmodum citharista atq; grammaticus & tui,*
,, *& cæterorum puerorum præceptores fuerunt; uos autem*
,, *discipuli? consensit. cum discebatis, nondum sciebatis hæc*
,, *eadem quæ discebatis? nondum. nunquid eratis sapientes;*
,, *quando hęc ignorabatis? nequaquam. Si non sapientes;*
,, *ignorantes igitur? omnino. uos ergo dum addiscebatis,*
,, *quod ignorabatis ignoranteis discebatis? annuit adolescens.*
,, *ex hoc sequetur, ut ignorantes discant o clinia; non sa-*
,, *pientes: ut ipse putabas. Hactenus prima confutatio habetur, sequitur modo confutatio ex altera parte quam Dio-*
,, *nisodorus ita proponit, sunt enim uerba hæc*, DIONI-

SODORVS,

SODORVS, *quid porrò ò clinia? quando aliqua recitat grammaticus, qui nam pueri illa prædiscunt sapientes ne an ignorantes? sapientes inquit clinias, ergo sapientes discunt non ignorantes, quare non recte Euthydemo paulo ante respondisti.* Tertia confutatio deinde à Platone proponitur cum duplicem quæstionem facimus, quod his uerbis declarat. EVTHYDEMVS, *utrum discentes, quæ sciunt, discunt an quę nesciunt? tunc clinias Euthydemo respondit eos qui discunt quæ ignorant perdiscere, statim ille eum quemadmodum & ante interrogauit, scis ne ipse litteras? scio. non ne omnes? & omnes. quando aliquis recitat non ne litteras recitat? concessit, ergo quæ scis recitas, quandoquidem ipse omnes scis litteras, admisit & hoc, non ne discit, quę quis recenset? assensus est: an uero ignoras litteras discis? minime, immo sciens disco. non ne igitur quæ scis discis, siquidem omnes. scis litteras? annuit, non recte itaq; respondisti.* Quarta uero confutatio ita proponitur, ait enim DIONISODORVS, *dic mihi, an non discere est, scientiam illius accipere quod quis discit? amisit clinias. scire autem nunquid aliud est, quàm scientiam ipsam iam habere concessit. nescire igitur est, nondum habere scientiam, dedit & hoc. utri rem aliquam capiunt? qui habent? an qui non habent? qui non habent. an non confessus es nescientes homines ex illorum numero esse, qui non habent? annuit discentes igitur ex illorum numero sunt qui capiunt non ex eorum qui habent? probauit. ergo qui nesciunt ò clinia discunt, non qui sciunt.* Hactenus Plato. Hoc genus deceptionis cum uersutum sit & callidum, indiget acutiore animi perspicacitate, qua quis nec pugnantia

dicat, nec à præassumptis dissimilia. fit autem hoc si nihil responderit auditor, sed iusserit sophistam quæcunq; uult proponere ut proponat, deinde excogitabit solutionem: hoc genus respondendi maxime commodum est & tutum. Aliud soluendi genus fit secando propositiones, & per distinctionem ad unamquanq; interrogationem sophisticam respondendo, ut scilicet cum sophista proponat confutationem, uim contradictionis caute possimus subterfugere. Atq; hęc de interrogatoriis cauillis.

BERNARDINVS TOMITANVS candidis studiosis.

VEstra apud me Iuuenes opt. diligentia ac existimatio plurimum ualebit. In cuius rem & si planè intelligam quàm exiguum sit, quod nauare possum, grati animi mei propensio, atq; hæc uoluntatis meæ significatio cur non uobis uel iucundissima sit futura? Repente ego huic me studio appuli amico ingenio, natura hac mea sanè ad uos iuuandos propensa, tum uel maxime ad id negotii pietate ac clementia concitatus uestra. Vtinam tam illud commodo uobis fecisse uidear, quam libenter atq; æquo animo prouinciam hanc suscepi. Quamobrem uos omnes oratos uelim, ne plus iniquorum quam bonorum possit apud uos oratio: ne ue plus liuoris quam ueritatis ualeat authoritas. Interea omne meum studium, omnem meam diligentiam, omnem ingenii mei dexteritatem ad id tantum operis impertiar, ut quantum in me uel industriæ uel cognitionis est, totum id uobis hoc tempore impendam: nul=

lum remittendo tempus, quo aut consilio, aut re iuuando uobis prodesse possim. Vos ut æqui sitis facite. Nouarum rerum fructibus, qui ex meo tenui animo innascuntur, date crescendi copiam. Quod si feceritis sanè in dies meliora afferendi optimum prę stabitis argumentum. Tum fructus diligentię meæ, qui uobis iam debentur, non contemnendos esse aliquando perspicietis. quorum alterum ego libentissime præstabo, alterum ut uos faciatis, propter incredibilem naturę uestræ clementiam ne admonendi quidem estis.

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNO.

Omnes sunt duerniones.

Venetiis per Bartholomeum cognomento Imperatorem: & Franciscum eius generum.
Anno M. D. XLIIII.

TABVLA HVIVS OPERIS.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

pag. 46. lege cauillum nõ cauillum.
36. initio accepit.



IACOBVS FACINVS FELTRENSIS IVR. DOC. TIRONIBVS DIALETICÆ FACVLTATIS. S.



N TIRONES Optimi ſcutum, & galeam: Quibus a uanis ſophiſtarum petitionibus tueri uos facile ualeatis: Hoc enchiridio omnes eorum fallaciæ deprehenduntur, nodi ſoluuntur, uincula franguntur, poſtremo, ſophiſmata omnia euacuantur: Hunc igitur libellum apprehendite, ſtudioſe in eius lectionem incumbite: e manibus ueſtris non decidat: ſed illum ut inquit diuinus ille poeta, nocturna uerſate manu, uerſate diurna. ab hoc (ſi cupitis in diſceptationibus uincere) diſcetis uos minime ſuperari poſſe: quę enim uariis et diuerſis dialeticorum, ac philoſophorum libris ſparſim legebantur, hoc uno pulcherrimo ordine diſpoſita complectuntur. vnde a uobis labor perquirendi ademptus, & temporis (quo nil præciosius) amittendi ſublata erit occaſio: quo fit ut (ſi uitium ingratitudinis effugere uelitis) gratias auctori agere nō modicas, ei obſtrictosq; uos eſſe fateri teneamini: qui tamen (ſuo in uos ſtudio) nil a uobis expetit, niſi ut hilari benignoq; animo munus ipſum ſuſcipiatis, hoc (ſi perſpexerit) contentus: exindeq; calcaria ei addita ad maiora pro ueſtro commodo excudenda facile cognoſcetis.



259.